

Всеукраїнська загальнополітична і літературно-художня газета

КРИМСЬКА СВІТЛЯЩА

<http://svitlytsia.crimea.ua>

No 11 (1740)

П'ятниця, 15 березня 2013 р.

Видається з 31 грудня 1992 р.

Ціна договірна

A woman with short grey hair, wearing a dark blue coat over a teal scarf, stands next to a large floral arrangement of red carnations and yellow tulips. She is gesturing with her hands as she speaks.

A color photograph of a young boy with dark hair, wearing a tan jacket over a blue collared shirt. He is standing outdoors in front of a building with pink columns and a white arched window. The boy is looking slightly to his right with his mouth open as if speaking or singing. In the bottom left corner, there is a partial view of a red flower bed.

A woman with blonde hair, wearing a dark beret and a dark coat, stands outdoors. She is holding a printed portrait of a man with a beard and a beret, which appears to be a historical figure. The background shows a pink building with a plaque and some red flowers in the foreground.

A medium shot of an elderly woman with white hair, wearing a blue corduroy jacket over a red collared shirt. She is gesturing with her right hand while speaking. The background features a dark stone plaque with inscriptions and pink columns, suggesting an outdoor historical site.

ОТОЧЕННЯ ШЕВЧЕНКА

ТРОЮРІДНИЙ БРАТ ТАРАСА – ВАРФОЛОМІЙ

Про троюрідного Тарасового брата, ще й свояка, оскільки поетів брат Йосип одружився з Мотрею — сестрою Варфоломія, написано чимало, розпочинаючи з Вікіпедії (електронний ресурс: uk.wikipedia.org/wiki/Шевченко_Варфоломій_Григорович).
Народився Варфоломій 11 червня 1821 року в селі Кирилівка Звенигородського повіту (нині — село Шевченкове Звенигородського району Черкаської області), був кріпаком пана Енгельгардта. Вчився в Кирилівській школі, де вперше й почув про свого знаменитого родича.

Знаменитого родича. Першу частину документальної драматичного колажу «Гора» український поет Іван Драч назвав «Варфоломій Шевченко – поміркована голова». Поет зазначає, що Варфоломій «...вчив Тараса, як жити ще до арешту, але він не послухав. Коли Тарас наприкінці життя намагався влаштувати Варфоломія на кращу роботу, то саме так він характеризував свого названого брата: чоловік не дурний і не дуже розумний, але дуже-дуже шпиль».

За словами Пантелеймона Куліша (1819-1897), Варфоломій Шевченко – така людина, що можна похвалитися перед усіма земляками. Справді, Варфоломій Григорович був «чоловіком письменним і тямушим», як

писав Панько, зумів викупитися з кріпацтва. У 1857 році з родиною оселився в Корсуні (був тоді купцем III гільдії), став працювати управителем у князя, учасника війни з Наполеоном Павла Лопухіна (1788-1873). З дружиною Олександрою Антонівною Варфоломій виховував шістьох дітей: Каленика, Прісю, Андрія, Ганнусю, Йосипа і Софію; взяв на виховання дочку сестри Ярини. Усього ж у Варфоломія Шевченка народилося вісімнадцятьо дітей, дванадцять із них вмерли в ранньому віці.

Тарас Григорович дуже любив дітей Варфоломія Григоровича, зокрема Йосипа. Майже в кожному листі до Варфоломія Тарас Григорович згадує цього хлопчика. Гостюючи у названого брата, Тарас Григорович брав Йосипка на етюди. Спілкування із Шевченком назавжди врізалося в пам'ять хлопця, і він згодом також почав писати вірші.

Саме Варфоломію Григоровичу ми маємо завдячувати за спомини про дитячі роки Тараса та його перші спроби малювання. «Природну здібність Тараса до мальства помітили в селі змалку, а в школі намальовані на грубому сірому папері коні і москалі» бачив Варфоломій Шевченко поприліплюваними на стіні в хаті Гончаренка, шкільного

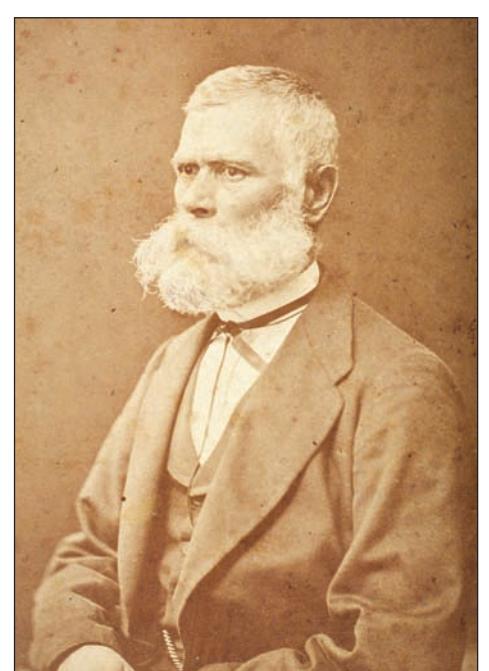
Тарасового товариша. Часом Тарас малював вуглем на коморі або на стайні; малював півнів, людей, церкви.

Неспоступ після заслання Тарас Шевченко поспішає в Україну, до свояка в Корсунь. З 28 червня 1859 р. він жив там до 8 липня. Поет читав Варфоломію вірші, уривки з поеми «Кавказ»... «Я слухав, притайвши дух; волосся у мене піднялося дібом», — згадував Варфоломій. Він радить авторові «Кавказу» й «Неофітів» запобігати ласки в заможних людей та писати про них «молитву або оду та й надруковувати у всіх журналах». Не дивно, що навіть завжди лагдний і вибачливий до Варфоломія Тарас не міг стриматися й гостро реагував на ті «казання, що ти для мене так муло скомпонував».

Варфоломій Шевченко так був радий приїзду Тараса, що навіть опостилив цю зустріч уривком народної пісні, яку занотував у альбомі художника «1859 года, июня 28 дня в Корсуні, в воскресенье»:

Ой, розвився край дороги

Явор зелененький,
Помандрував з Керелівки
Козак молоденецький.
(Шевченко Т. ПЗТ у 6-ти томах. — Т. 6. —
К., 1961. — С. 346).
(Закінчення на 8-й стор.)

Варфоломій Шевченко — троюрідний брат і свояк Тараса

1 830157 810030 11

**КРИМСЬКА
СВІТЛИЦЯ**

Засновники:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудовий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована
Міністерством юстиції
України
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 12042-913ПР
від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди по-
діляє думки авторів публі-
кацій, відповідальність за
достовірність фактів не-
суть автори.

Рукописи не рецензують-
ся і не повертаються. Ли-
стування з читачами - на
сторінках газети.

Матеріали для друку
приймаються в електрон-
ному вигляді. Редакція
залишає за собою пра-
во скорочувати публі-
кації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора -
(067) 650-14-22
(050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЙ:
95006, м. Сімферополь,
вул. Гагаріна, 5,
2-й пов.,
к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК
«Експрес-Поліграф»
вул. Фрунзе, 47-б
м. Київ, 04080
Тираж - 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне
газетно-журнальне
видавництво»
Генеральний директор
Олеся БІЛАШ
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1,
тел./факс
(044) 498-23-65
Р/р 37128003000584
в УДКСУ у м. Києві
МФО 820019
код ЕДРПОУ 16482679
E-mail:
vidavniectvo@gmail.com

АНАТОЛІЙ МОГИЛЬОВ НЕ ХОЧЕ СПІВПРАЦЮВАТИ З МЕДЖЛІСОМ...

Голова Ради міністрів АРК Анатолій Могильов вважає, що Меджліс кримськотарського народу перебуває поза правовим полем України, тому готовий співпрацювати з Джемельзовим та Чубаровим, але це слово (Меджліс – ред.) давайте приберемо», — сказав А. Могильов.

Про це він заявив на пресконференції за підсумками засідання Радміну АРК, передає кореспондент УКРІНФОРМу. «Меджліс – це структура,

яка перебуває не у правовому полі України. Я готовий спілкуватися з народним депутатом України Джемельзовим, з депутатом ВР Криму Чубаровим, але це слово (Меджліс – ред.) давайте приберемо», — сказав А. Могильов.

На запитання журналістів, чому на нараді під керівництвом глави уряду Криму з питання розвитку підприємництва на плато Ай-Петрі були присутні

члени Меджлісу, А. Могильов пояснив, що проводив діалог з підприємцями.

«Я проводив цю нараду з представниками підприємців, які працюють на Ай-Петрі, і з нашим Рескомнацем. Жодних інших структур я там не бачив», — повідомив прем'єр.

Як підкреслив глава уряду АРК, він знайшов повне взаєморозуміння з представниками підприємців, які готові вкладати свою кошти у розвиток Ай-Петрі як єдиного туристичного об'єкта з дотриманням усіх санітарних норм.

ШОНАД 80% УКРАЇНЦІВ – ЗА ВІДКЛІКАННЯ ДЕПУТАТІВ

Більшість громадян України (81%) виступає за ухвалення закону про відклікання народних депутатів. Такими є результати дослідження, проведеного соціологічною групою «Рейтинг», повідомляє УКРІНФОРМ.

Не підтримують цю ініціативу 13% громадян України, а ще 6% не визначилися.

На думку більшості опитаних (61%), депутата має відклікати виборець. 14% респондентів вважають, що це повинен робити виборець, але з ініціативи партії, і стільки ж – що це прерогатива виключно партії, яка висуває кандидата. Ще 12% вважають, що це має робити суд. 5% опитаних вважають, що відклікати депутата повинен лише парла-

мент, і ще 5% – Президент. Не визначилися з цього питання 10%.

Понад половина респондентів вважає, що депутата потрібно відклікати за корупційні діяння, стільки ж – за недотримання виборчих обіязанок. Майже 40% вважають, що депутата необхідно відклікати за зраду державних інтересів і невиконання своїх зобов'язань, які проголошуються у присязі.

Третина опитаних виступають за відклікання депутатів через систематичну відсутність на пленарних засіданнях та засіданнях комітетів, стільки ж – за невиконання своїх публічних обіязанок щодо підтримки тієї чи іншої ідеології. 26% респондентів переконані, що депутата потрібно відклікати у випадку переходу до іншої фракції, і 22% – за неособисте голосування. Не визначилися з даного питання 4% опитаних.

БОЖЕ, НАМ ЕДНІСТЬ ПОДАЙ!

9 березня 2013 р. у Севастополі біля прекрасного пам'ятника Тарасу Шевченку відбувся мітинг та покладання квітів українцями міста, яких зібрались близько 70 осіб. До початку зібрання кілька пісень на слова поета виконав український народний хор Віктора Ковальчука.

Кожен із промовців читав улюблені рядки з творів поета і закликав до єдності українців міста в нинішніх умовах, відзначаючи відсутність її через амбіції очільників громадських організацій і партій.

У виступах прозвучали слова про вже зроблені добре справи, про наміри і плани, не обійтись і без уже традиційних фантастичних пропозицій провести 200-річчя масовою колективною поїздкою до російського Санкт-Петербурга. Очевидно, що сили треба концентрувати і спрямовувати на севастопольську громадськість.

Громадський і партійний діяч Анатолій Сивак закли-

кав учасників зібрання до створення громадської ради в місті з відзначення 200-річчя великого поета та зібрав підписи про створення організаційної групи. Він бачить раду неполітичною організацією, яка б займалася популяризацією творчості Кобзаря. Також було висловлене побажання через рік зібрати на урочистості в десять разів більше людей.

Голова севастопольської міської організації Союзу українок, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української філології СМГУ Тамара Мельник розповіла про багатогранність постаті Тараса Шевченка. А на заклик попереднього промовіца повідомила, що в Севастополі освітня любить, знає і вивчає творчість Кобзаря – вже 18 років проходять конкурси Шевченківських читань, відбуваються конкурси з написання творів. Також вона запропонувала присутнім після повернення додому в цей свяtyй

для українців день відкрити тон «Кобзаря» і ще раз прочитати улюблені вірші.

Вірші продекламували і вихованці дитячого будинку № 1. Вихователь Мирослава Петровська розповіла, що в навчальному закладі є клуб любителів української мови, який практиче шансоботи. Дітей ніхто не запрошує на захід, але вони знали, що сьогодні – знаменний день і прийшли, як і кожного року, до пам'ятника Тарасу Шевченку.

Направду, виникають прости запитання до організаторів мітингу щодо невисокої інтенсивності запрошення на акцію з огляду на її нечисленність. Та проводити такі заходи треба не для самих себе, а залучати до них більше людей та не боятись і спромагатися урізноманітнювати їхні сценарії.

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

«ЗАПОВІТ НАЩАДКАМ»

«ЗАПОВІТ НАЩАДКАМ»

Усе знесла й перемогла
його любові сила.
Того великого вогню
і смерть не погасила.

Леся Українка

9 березня до 199-річчя від дня народження великого Кобзаря читаčі та працівники бібліотеки-філії № 7 ім. Т. Г. Шевченка ЦБС для дорослих м. Сімферополя поклали квіти до пам'ятника величному українському поету.

Після закінчення урочистої церемонії біля пам'ятника пройшла поетична естафета «Заповіт нашадкам», яку другий рік поспіль проводить бібліотека за участі дружів і партнерів:

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРИМУ ПРЕДСТАВILI НА ВИСТАВЦІ У БЕРЛІНІ

З 6 до 10 березня Крим у рамках єдиного українського стенду був представлений на Міжнародній туристичній виставці «ITB Berlin 2013», передає Курортно-інформаційний центр.

В ході виставки пройшли презентації туристичного та санаторно-курортного потенціалу півострова. З концертною програмою виступив народний артист України, джазовий гітарист Енвер Ізмайлів.

Як раніше повідомляв Курортно-інформаційний центр, під час виставки міністр курортів та туризму Криму Олександр Лієв підписав меморандум про співпрацю з берлінським туроператором «МедіКур-Райзен».

ДОВІДКА: «ITB Berlin 2013» – це найбільша світова платформа для глобальних продуктів туризму. Тут присутні всі елементи створення продукту: туроператори, системи бронювання, напрямки, авіакомпанії, готелі, організації з видачі автомобілів напрокат та ін. Цього року планується участь 170 тис. відвідувачів.

КРИМ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ДОРІГ

Крим розпочав готовуватися до туристичного бума після зимового міжсезоння з наведення порядку поблизу магістралей. Про це заявив голова Ради міністрів АРК Анатолій Могильов.

«До Криму вже починають приїжджати відпочивальники. Нам не повинно бути соромно за санітарний стан доріг і узбіч», – цитує слова Могильова управління інформполітики кримського уряду.

Голова Радміну АРК закликав місцеві органи влади активно долучитися до акції «Чистий Крим» за участі дорожніх і комунальних служб.

Нагадаємо, минулий рік став рекордним для туристичної галузі Криму – тут відпочили і поправили своє здоров'я 6 млн. 134 тис. осіб, тобто на 8,1% більше, ніж 2011 р. Такого рівня півостров досяг уперше з моменту здобуття Україною незалежності. Прем'єр-міністр України Микола Азаров раніше заявляв, що у Криму є потенціал збільшенню кількості відпочивальників мінімум утрічі.

ТУРИСТИ ЗМОЖУТЬ ВІДВІДАТИ АНТИЧНЕ ЗАТОПЛЕНЕ МІСТО АКРА

З кінця травня в Криму працюватиме новий підводний туристичний об'єкт – античне затоплене місто Акра. Про це повідомляє turystam.in.ua.

Екскурсії по затопленому місту працюватимуть до початку липня. Це найсприятливіший час для відвідування Акри. «Ми пропонуємо огляд міста саме в період роботи там археологічної експедиції. В цей час море найбільш тепле і чисте. Археологи покажуть знахідки і розкажуть максимум інформації про місто», – повідомив завідувач відділу підводної археології КРУ «Чорноморський центр підводних досліджень» Віктор Вахонеев. Він підкреслив, що до сьогоднішніх днів збереглися оборонні стіни завтовшки два метри і залишки античних будинків.

Саме місто має площа чотири гектари. Це був не дуже великий населений пункт, але там були оборонні стіни, це говорить про те, що воно було самодостатнім торговим центром Боспорського царства. Акра існувала з кінця VI століття до н. е. до початку IV століття н. е. Причиною загибелі міста стали природні процеси: підняття рівня світового океану і рух літосферних плит.

«ДУМИ МОЇ, ДУМИ МОЇ...»

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Бо коли йшли фашисти, бажаючи не наражатися на додаткову небезпеку, закопували у землю томи радянських і дорадянських ідеологів, а з ними — і «Кобзаря». Так зробив і мій дідуся, та відкопати свій скарб йому вже не довелося... І доки ім'я Тараса Шевченка можна буде нести, як знамено, у пошуках волі і країці долі, доки існуватимуть люди «у кайданах», доти і викликатиме ім'я поета неоднозначні емоції, бо якщо є невільники, то є і поневолювачі, якщо є кривда, то є і кривдники, а Тарас Шевченко — це не депутат, його не позбавиш мандата, він завжди стоятиме на боці справедливості.

Та найдорожчі кошики з квітами у день його народження ставлять

до підніжжя пам'ятника не ті, хто найширіше його любить, а ті, у кого це передбачено в бюджеті рядком «інші витрати». Втім, цього року тут з'являлися і зовсім «нетрадиційні» гости — вперше за весь час незалежності прийшли вклонитися Тарасові кримські комуністи. Тож є надія, що це теж не «капуста головата» і в їхній організації відбуваються таки невидимі ізволні процеси. Хоча кріпак Тарас мав би бути близьким до них за соціальним статусом та і за революційними настроями, ось тільки любив він не ту державу, до якої линуть серця комуністів. Але ж цей день не оминає увагою і кримські татари (хоча поєт і думки не мав про мусульманський халіфат), та це і він надихав їх у далекому Узбекистані на боротьбу за народну волю. Про це говорив член Меджлісу кримськотатарського народу Айдер Ісмаїлов, завдяки якому до державних та партійних прапорів приєднався і кримськотатарський національний.

— Ми не дозволимо його забути! — запевняв Айдер-ага.

— Я — людина віруча. Даайте молитися за нього, за мертвих і живих, за те, щоб Україна була вільною! І щоб все це справилось, маємо дружити між собою, — промовляла його землячка. А інша додала:

— Коли нас вивозили із

Криму, мені було 6 років. В Узбекистані я пішла в школу, і там ми вивчали творчість Тараса Шевченка. Вона налаштовувала людей на боротьбу за справедливість.

А ще лунали слова: «Слава Україні! Слава кримськотатарському народу!». Люди вклонялися тому, хто дивився на них іздалека минулого, вклонялися його величному таланту людинолюбства, помноженному на ту ширість, назустріч якій відкривається серце.

Тоді говорили було не обов'язково, достатньо прочитати якісні улюблені віршовані рядки або заспівати пісню, як це зробив Микола Москаленко, — і контакт між усіма вже відбувся. «Думи мої, думи мої, лико мені з вами...», — лунає над площею голос нашого талановитого співака. А хіба ж не лихо, коли прагнеш добраї своїй Батьківщині і безсилий щось для цього зробити?

Ось звітуете перед поетом і присутніми один із лідерів ВО «Свобода» Сергій Савченко, переконуючи, що їхні депутати вміють не тільки блокувати трибуну, але й писати закони на користь людей. Голова об'єднання «Українська громада Криму» Владислав Хмеловський розповів про ситуацію, що склалася навколо «Нашої України», яка перебуває на етапі трансформування в іншу політичну організацію, в результаті чого частина регіональних лідерів, розчарованих неефективною політикою Віктора Ющенка, вже вийшла з її складу.

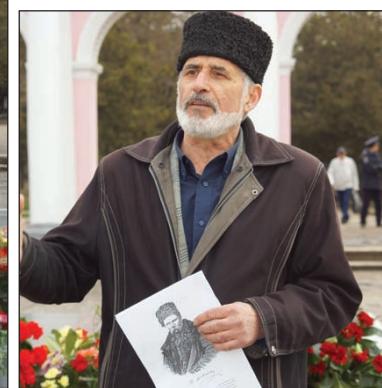
Та попри, здавалося б, позитивні тенденції, «думи» присутніх не поズбавлені ігороти. Чому біля пам'ятника так мало нашої української молоді, а юнак, який взяв слово, лише підігріває ці сумніви, пояснюючи, що далеко не всі його однолітки усвідомлюють, наскільки безцінною людиною є для України Тарас Шевченко? А ось кримськотатарські діти розуміють, навіть десятирічний Осман Чахмаров, який двома мовами читає «Заповіт». І казахи, коли Тарас був у засланні, це розумілі і називали його своїм

національним художником. Не відівдуть Тараса Григоровича й кримські прибічники Юлії Тимошенко. І не думаю, що йому від того гірше. Гірше тим, хто увійшов з ними до спільногополітичного об'єднання і щойно оголосив «національну мобілізацію». Бо саме тут, біля пам'ятника цій людині, ми складаємо присяту не лише на вірність Батьківщині, але й військову, якщо вже доведеться боронитися від якогось там «супостата».

У всяком разі, так я це відчуваю. Хоча особисто мені на війну аж ніяк не хочеться, ні за царя, ні за короля, ні за президента, бо у будь-якій боротьбі ми, люди, — це не мета, а лише засіб досягнення тих чи інших цілей. Це Він думав саме про нас і боліла йому від цього душа, і поспіпало скроні передчасним снігом. Бо ніякий він не політик, а просто батько нації.

Тамара СОЛОВЕЙ

Фото В. Качули

«НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОМ'ЯНУТИ...»

Урочисте вшанування пам'яті великого українського поета Тараса Григоровича Шевченка з нагоди 199-річчя від дня його народження відбулося 9 березня в Сімферополі.

Під звучання Гімнів України та Автономної Республіки Крим до підніжжя пам'ятника Тарасу Григоровичу поклали квіти. Постійний Представник Президента України в АРК Віктор Плакіда, заступник голови Ради

міністрів Криму Азіз Абдулаєв, заступник голови Ради міністрів — керівник апарату кримського уряду Ольга Удовіна, представники Верховної Ради АРК, державних організацій і громадськості. Учні шкіл і ВНЗ автономії декламували твори Кобзаря. Святкування продовжилося у Центральному музеї Тавріди. Тут відкрилися цікаві тематичні виставки, зокрема, книжкова «Далекий і близький Шевченко», організо-

вана Республіканською універсальною науковою бібліотекою ім. І. Я. Франка та Науковою бібліотекою «Таврика» ім. О. Х. Степана, та української вишивки з фондів Етнографічного музею. Гостей зустрічав музикою оркестр, а голубій заїзд відбувся святковий концерт Кримської республіканської організації «Вокально-хореографічний ансамбль «Таврія» імені Л. Д. Чернишової».

Колектив ансамблю представив вокальні та інструментальні твори, хореографічні композиції. Глядачі побачи-

ли і почули виступи хору під керівництвом заслуженого діяча мистецтв України, диригента Ігоря Михайлевського, солістів Євгенії Волкової, Олени Ємельянівої, заслуженого артиста АРК Дениса Бенька, заслуженої артистки України, лауреата Премії АРК Лілії Титової, дитячих ансамблів «Світлиця» та «Веснянка». Поетичні твори Шевченка «Тополя» та «Утоплені» декламували зі сцени учніци сімферопольських загальноосвітніх шкіл № 26 і № 25, переможці Всеукраїнського конкурсу читців «Ми — діти твої, Україно!», проведеного минулого року Всеукраїнським інформаційно-

культурним центром, Надія Бабак і Сабіна Петренко.

«Це початок масштабних заходів, які проходитимуть у Криму наступного року, коли відзначатимуть 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка», — зазначила у вітальному виступі міністр культури АРК Альона Плакіда.

Тарас Шевченко — духовний оберіг українського народу. Актуальним і пророчим залишається для нас живе і мудре слово Великого Кобзаря, а поезія його — єдина і неповторна для всього українства.

Ганна КОВАЛЬЧУК
(Прес-служба ДО «ВІКЦ»)

**Руслан
МОРОЗОВСЬКИЙ**

ВИРУЧАЙМО КОЗАК КОЗАКА!

Українці, ми публіка чесна,
І тому в нас панує лихвар.
А нахабна брехня

чужоземна —
Це для нас наймодніший

товар.

По життєвій дорозі до моргу
Нас веде псеудовіра сліпа,
Ми міняєм попа на партнога,
А партнога ізнов на попа.

Нам обман, як на чоботи

вакса,

Як лампаси на сині штани.

Ми міняєм Ісуса на Маркса,

Нам обидва — ікони вони.

Нам потрібні гареми турецькі,

Бо куди б ми здавали сестер,

Поки хитрі юфи та жванецькі

Обхочими нас, наче тетер?

Ніби й справді,

для того з народу

Лився поту кривавий потік,

Щоб який-небудь

зайда-заброва,

Общахраїши націю, втік...

На козацьким,

на ріднім просторі

Бусурман демонструє

нам честь —

Він залишить на Київські гори,

Він буде на горах мечеть.

Навчання нам

до м'якого місця,

Ми не хочемо читатись,

хоч плач,

Нам би дрантя з чужого

охвістя,

Та на шию чужий налигач.

Обдеруть нас хай банки

та трасти,

Бо для того й існують вони,

А дозволять нам

трішечки красти —

Ми щасливі тоді, як слони.

Без чужиників

не зробимо кроку,

Служим вірним йому

холуєм,

А якщо і народим пророка —

Ми негайно його продам.

Не потрібно нам Рідної Віри,

Не потрібен

правданій обряд...

I тому нас жерут бузуві

Цілу тисячу років підряд.

Але наєт беззахисні вівці

Чують нюхом ходу хижака.

Схаменіться, брати українці,

Віручаймо козак козака!

I громи розумової битви

Виб'ють клином

безвході кінн.

I загнє рятівні алгоритми

Української матері син.

В СВОЇЙ ХАТИ – СВОЯ Й ПРАВДА, І СИЛА, І ВОЛЯ!

Ще з минулого року, коли у «Кримській світлиці» вперше була опублікована добірка віршів Руслана Морозовського з його книги «Поклик роду», наші читачі просили розповісти трохи більше про автора — так вразили їх яскраві, образні, відверті, категоричні, закличні поетичні рядки. «Надзвичайна концентрація думки й образу, які просто вистрілюють і влучають у ціль, пробуджуючи свідомість сплячих», — така поезія Руслана Морозовського — це рядки з анотації до книги. Як же нашому приспаваному українству треба сьогодні таких будителів! I ось я у Києві в гостях у заступника голови Всеукраїнського об'єднання ветеранів, голови ради старійшин соборного козацтва України «Січ», головного редактора часопису «Заповіт батьків», дослідника, журналіста, поета Руслана Юрійовича Морозовського. I перше запитання, навіяне його поезією: з яких країв, якого роду, звідки цей дар Божий — будить Словом, Руслане Юрійовичу?

— Я родом з Вінницької області, села Мазепинці, так воно раніше називалося. Потім радянська влада його переименувала на Лісогірку. Ім було незручно, що там Мазепа згадується. Мій рід, батьки, діди і прадіди були сільськими вчителями. Батько був навіть директором школи деякий час. Я виростав у середовищі, близькому до природи. На мою свідомість надзвичайно вплинула доля моого діда — Порфира Семеновича, якого було ре-пресовано у 1930 році. Я народився через 10 років, але добре запам'ятав історію, як після написаної кимось кляузи — що дід нібито закопав зброю — його мордували у Бердичівській тюрмі. Нам перекопали весь город, зброя не знайшли, але діда у тюрмі притримали цілій рік, потім сказали, що не винен, але додому він пришов уже хворий на сухоти. I через якийсь час його не стало. Дідовому братові прийшло ще гірше, бо він був у гайдамаках і його розстріляли. Моя бабуна Ольга Андріївна мала велику злість на Сталіна і вчила мене малого, що Сталін — бандит. Вона була дуже відверта і нічого не боялась. Один із моїх предків був Семен Палій, можливо, той самий, козацький полковник, керівник національно-визвольних повстань українського народу.

Мама знала дуже багато народних українських пісень, таких, що зараз ніде і не почущеш, в такому дусі я виховувався. У нас було досить кочове життя, батьків переводили туди, де потрібні були вчителі, тому закінчив школу я в селі Сальниці. Це було справжнє козацьке село. Народ був прогресивний, не затурканий, хоч комунацька пропаганда не вищухала. Пригадую, приїжджає лектор, який розповідав, ніби українські письменники завжди вчилася в Росії (бо така була установка), а великий українофоб Бєлінський вчів нашого Шевченка. Та люди не боялися і впевнено на подібних зібраннях висловлювалися, що це не так!

За професією я — інженер, закінчив політехнічний інститут. Пам'ятаю, коли був маленьким хлопчиком, читав щоденник одного свого родича. У нього теж була непроста доля — його переслідували, не давали ходу, йому довелось тікати на Кавказ, де він закінчив військову школу. Загинув під Ковелем у війну, але вже як Герой Радянського Союзу. Коли я

читав його спогади, враження — відчував, що це талант до письма. Можливо, той ген у мені й озвався.

— В Інтернеті я вичитала, що Ви — Рідновір. I в передмові до тієї добірки віршів у «Світлиці» говориться, що Ви прагнете до кожного українського серця донести болючу правду про зраду Рідних Богів, щоб воскресити прагнення відродити Рідну Віру. Зараз, коли, здається, вже ніхто і ні в що не вірить, а якщо десь і ставить публічно свічку чи хреститься, то лише тому, що йому це вигідно, — як, даруйте за тавтологію, ПОВІРИТИ У ВІРУ, про яку ми, а особливо молодь, практично нічого не знаємо? Що воно таке — Рідна Віра? I хіба ж вона може конфліктувати, скажімо, з десятма християнськими заповідями, які, можливо, єдині ще стримують людство від самознищення?

— Стосовно християнських заповідей — відповім одразу. Вчитайтесь, наприклад, у десятку заповідів — і задумайтесь: не жадай дому близького свого, не жадай жони близького свого, ані раба його, ані невільниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що у близького твоого... Виходить, й досі є раби і рабіні... I якщо справді мої брат чи сестра потрапили в рабство, я не можу навіть забажати їх визволити?

Ми, на жаль, сліпо віримо в те, що нам проповідують, не знаємо всесвітньої історії, не замислюємося, не зодга-дуємося навіть, що історія повторюється, програмується, і свідчення цьому — та ж Біблія, яку просто треба уважно читати. А чи знаєте ви, що сценарій страшної української трагедії — Голодомору — у Святій Книзі прописаний? Будь ласка, цитую:

Біблія. Перша книга Мойсея: Буття, глави 41-47

41: 39 I сказав фараон Йосипу:

40 «Ти будеш (панувати) над моїм домом, а слів твоїх уст буде слухати весь мій народ.

Тільки троном я буду вищий від тебе».

43 I поставив його (фараон) над усім єгипетським краєм...

47 Земля (єгипетська) СІМ РОКІВ ДОСТАТКУ РОДИЛА на поїзні жмені.

48 I зібраав Йосип усю їжу семи років, яка була в єгипетському краї, і вмістив їжу по містах.

49 I зібраав Йосип збіжжя дуже багато, як морський пісок, аж перестав рахувати, бо не було вже числа.

53 I скінчилися сім літ достатку, що були в єгипетському краї.

54 I почали настівати роки голodom. I БУВ ГОЛОД в усьому єгипетському краї, а ХЛІБ БУВ.

55 Але виголоднів увесь єгипетський край, і народ почав кричти до фараона про хліб.

56 А фараон сказав усому Египетові: «Ідіть до Йосипа. Шо він вам скаже, те й робіть».

57 I прибували з усієї землі до Йосипа купувати поєкви...

42: 6 A Йосип — він володар над тим краєм, він продавав хліб усюому народові тієї землі. I прибули Йосипові брати...

25 Йосип наказав, щоб на-попнили їхні мішки збіжжям (зерном голодних єгиптян), а сріблом їхні вернули коєсному назад, i дали їм покінчу на дорозі. I їм зроблено так.

47: 13 A хліба не було в усім краї, бо голод став дуже

тяжкий. I виснажився єгипетський край. Зібраав Йосип усє срібло, яке було в єгипетському краї та краї ханаанському, за поїзду, яку вони купували.

14 I Йосип вініс тає срібло до фараонового дому.

15 I вичерпалося срібло в єгипетському краї та ханаанському. I прибув увесь Єгипет до Йосипа, говорячи: «Дай же нам (нашого) хліба! Навіщо що нам умирати..?»

16 A Йосип сказав: «Дайте свою худобу, а я дам вам (вашого хліба) за вашу худобу, якщо вичерпалося срібло».

17 I вони приводили худобу свою до Йосипа. I дав Ім Йосип хліба за коней. I за отари, i за череди худоби, i за ослів. I він того року постачав Ім хліб за всю їхню худобу.

18 I скінчився той рік, i вони прибули до нього другого року, та й сказали йому: «Нічого не залишилося перед нашим на-пом, — хіба що наше тіло i наша земля!

19 Навіщо ми маємо вмирати..? КУПИ НАС I НАШУ ЗЕМЛЮ ЗА ХЛІБ. I будемо міти i наша земля РАБАМИ фараонові. A ти дай насіння, — i будемо жити, i не помре-мо, i земля не опустіє».

осточортілих націй провокативних протистоянь та стереотипів псевдополітичної поведінки, оновленій чи новоутворений, зокрема, в результаті виборів 2012 р., верстві національних провідників, урочисто пригадавши, що в Україні ще не вмерла суто УКРАЇНСЬКА і СЛАВА, і ВОЛЯ, самовіддано поєднати свої державотворчі зусилля з віковічними народними пратненнями до національної і

20 А Йосип купив усю землю єгипетську для фараона, бо єгиптяни спродували кожен своє поле... І стала земля фараоновою.

23 І сказав Йосип до народу: «Оце купив я сьогодні вас і вашу землю. Ось вам насіння, — і засійте землю».

25 А вони відказали: «Нехай же знайдемо милість в очах нашого пана, — і станемо РАБАМИ!» А Йосип поклав це за постанову на єгипетську землю аж до сьогоднішнього дня...

А тепер з єгипетської землі перенесімося на нашу грішну, українську. В моєму селі Мазепинці через кілька хат від нашого двора жінка в те лихоліття зарубала і з'їла свою невістку... Мені і зараз не віриться — от я, доросла людина вже, — що також може бути... І це тяжіє й досі над нашим народом — мову у нас відбирають, а тепер і за землю взялися...

Але переломним моментом, відколи я почав звертатися до Рідної Віри, стала Чорнобильська катастрофа, яка дала страшне послаблення нашої нації, люди ще недооцнюють це. Пам'ятаю, як вразила мене стаття Олеся Гончара «Зірка Полін», про яку згадується в Біблії у книзі Об'явлення св. Йоана Богослова 8:10-11: «І засурмив третій Янгол, і велика зоря стала з неба, палаючи, як смолоскип. І спала вона на третину річок та на водні джерела. А імення зорі тій Полін. І стала третина води, як полин, і багато з людей повмирали з води, бо згіркла вона...». «Чорнобиль» — це синонім слова «полін». Якщо в Біблії є пророцтво Зірки Полін, я подумав, що там є і про Голодомор. І знайшов...

Конфуцій говорив: «Бійся пророків, вони не тільки пророчать, але й здійснюють». Перед тим, як китайці почали будувати Китайську стіну, у когось в голові ж мав виникнути цей план! Найстаріша частина муру була збудована ще в VII столітті до н. е. Єгипетська цивілізація розвивалася приблизно у той же період. Але єгиптяни будували піраміди, гробниці, тобто піклувались про померлих, а не живих. А колосальна китайська культура, захищена тою ж стіною, розвива-

лася ізольовано. Китайці не зрадили власної віри, зберегли мову, письмо, традиції, землю, тому Китай і сьогодні процвітає!

А від цивілізації вселенського значення Єгипту залишилися тільки піраміди. Повністю змінений етнічний склад населення, мова, ієрoglіфічне письмо геть забуті, хоча, наприклад, китайська грамота, над якою не хазяйнував Йосип, до сьогодні живе. Стас зрозумілим, що механізми процвітання і їхньої реалізації не змінилися з біблійних часів і донині: пророкуєш, досягаеш необмеженої влади і здійснююш власне процвітання. Єдине, що для цього потрібне, — це слухняний, зомбований, легковірний народ. «Кінці світу», загибель цивілізації — річ рукотворна, керована зусиллями певних людей.

На що мають розраховувати українці в такій Україні? На те ж саме, що сталося з єгиптянами в стародавньому Єгипті. І це триватиме доти, доки не постане твердиня Української Ідеї на державному рівні.

Відродження віри, духовності — дуже тривалий процес. Як Ви вважаєте, скільки у нас в Україні «не сялячих» людей, які поділяють Ваші погляди і стануть під Ваш прапор? І що треба робити, щоб їх було більше, — настільки, щоб після яких-небудь чергових виборів Україна, нарешті, прокинулася ішою?

Більшість нещастя наших — від неточності нашого мислення. Ця неточність й породила оте горевісне обівательське — «а яка різниця?». Ми не розуміємо, що наша бездіяльність, інертність спонукає загарбників діяти рішучше і нахабніше.

Нам, українцям, загнаним попередньою історією в чарі вчорашиного діалектичного матеріалізму чи в сьогоднішні нетрі чужих, ворожих роду нашому псевдовірувань, не одразу вдається розпізнати простоту відповіді. І відбувається з нами це тому, що еталони істини, яку ми досі шукаємо, нам колись були під часом, і під часовка ця залишається нами непоміченою.

Ми зможемо перемогти лише тоді, коли, як китайці,

не зрадимо рідної мови, культури, землі, віри. Володимир Великий привеселюдо зібра в і знищив українські тотеми, обереги перед приняттям християнства. І дуже скоро ще одна колосальна цивілізація — Київська Русь — зникла. Наш видатний поет Василь Стус влучно писав: «*Гадаю, що перша помилка — візантійський обряд, що нас, найсхіднішу частину Заходу, прилучив до Сходу. Наш індивідуалістично-західний дух, спертий деспотичним візантійським православ'ям, так і не зміг вивільнитися із цієї двоїстості духу, двоїстості, що витворила згодом комплекс лицемірства. Дух православ'я тяжким каменем упає на молоду невизрілу душу народу — призвів до жиночності духу як атрибути нашої духовності.*»

Залізна дисципліна татаромонголів запліднила російський дух, додавши йому агресивності і піраміdalності будови. Український дух так і не зміг видріпнатися з-під цього тяжкого каменя?

Нам треба виховувати своїх дітей, відроджувати свою українську віру, зрада якої привела до страшних наслідків — незахищеності, несвідомості. Кожна віра — унікальна, ми — унікальні. Наш народ мордували, не давали розвиватися, говорили своєю мовою, знищували рабством, війнами, голodomором, репресіями, підміною понять, перекрученням нашої свідомості, але ми є! Значить, не такі ми вже й слабкі! А спасіння — в об'єднанні, знаннях, відродженні того, що ми втратили, але що неможливо знищити, поки є ті, хто може це понести на своїх плечах...

Розмовляла
Юлія КАЧУЛА

* * *

Добірку віршів Руслана Морозовського з книги «Поклик роду» можна почитати в електронному архіві «КС» за посиланням —

<http://svitlytsya.crimea.ua/index.php?section=article&artID=10677>

А сьогодні ми пропонуємо уважі читачів фрагменти передової статті головного редактора журналу «Заповіт батьків» Р. Ю. Морозовського про наше українське буття.

відні ініціативні групи. І закон про референдум тут як тут...

Однак деякі національно-патріотичні партії, навпаки, мають в своїх програмах розділи про захист української нації, положення про необхідність у ВРУ конкретного представництва етнічних українців, пропорційного кількості їх відсотків від загальної чисельності населення України. До слова сказати, що число українських етнічних депутатів в Верховній Раді України становило б 351, кожен з них голосував би за добробут українців та нацменшин, а не за кримінально-олігархічні, награбовані у безпорадних та беззахисних тубільців мільярди в офшорах! Але хіба не зрозуміло, що без дієвої участі самих нині сущих в Україні українців щодо створення Всеукраїнського органу національного представництва можливість реалізації таких програмових засад — примарна. Без суто українського «Меджлісу», без суто українського «Курултаю» (подякуймо татарам за взірець!) забезпечення будь-яких громадянських прав українців в Україні — неможливе!

Історія весь час спонукає нас не просто до консолідації, не просто до партійної структуризації, не просто до нескінченних, безпорадних закликів щодо єдності та національного гуртування, а до бездоганно реального, юридично обґрунтованого утворення офіційних суто українських Органів Верховного та Низового Самоуправління. Тільки таким чином виб'ємо підгрунтя безглузих язиковимовних, бізнесових та інших диявольських протистояння з-під ніг оскаженіх етнофобів. Тільки тоді не загинемо, а здобудемо омріяну Українську Україну як для українців, так і для всіх інших, дружніх українцям національних меншин, на вікі вічні...

Руслан МОРОЗОВСЬКИЙ, головний редактор журналу «Заповіт батьків»

ДИСКУСІЯ, ДО ЯКОЇ НЕ ВСІ ДОРОСЛИ

Про існування кримського дискусійного клубу, який проводив усю IX сесію, дізналася цілком випадково. Її темою була «Міжконфесійна політика в АРК: долання стереотипів минулого, погляд у майбутнє» (керівник — Ескендер Барієв, який очолює кримський дискусійний клуб, а також є головою Центру політичного аналізу і прогнозування «Крим»).

Те, що створення такого клубу — не місцева ініціатива і не місцеві гроші, стало одразу зрозуміло після вітального слова доктора Володимира Олійника — проектного координатора Представництва Фонду Фрідріха Науманна в Україні. Промовець розповів про діяльність цього фонду в Німеччині, який сприяв там розбудові демократії та пропаганді її цінностей. Схоже, подібні функції він має на меті виконувати і в Україні. Одним із важливих моментів є свобода, що стосується віросповідання людини, її конфесійної належності.

Важко сказати, що дискусія з цього приводу із зачлененням здебільшого, як мені здалося, напівіндійських людей була цікавою і змістовою або ж інформативно насиченою. Найгострішою проблемою виголошувалася руйнівниця стародавніх кримсько-татарських кладовищ, що в принципі було всеагальною радянською практикою і не поширювалося на кладовища суто мусульманські, не знаю, як тепер, а за радянської доби кладовище офіційно зберігало свої функції 50 років. Сьогодні в Сімферополі на кістках розташовані парк Треньова та донедавна — військове училище. Ішлося про повернення або ж не повернення колишніх релігійних споруд громадам. Згадувалися і акти вандалізму, але складається враження, що цією темою присутні володіли не в достатньому обсязі, бо вона дійсно заслуговувала наувагу і не лише щодо мусульманських могил, але й єврейських. Не озвучувалася й ідея «хрестополова» та інші болючі моменти, пов'язані з міжрелігійними та міжконфесійними (зокрема, серед православних) стосунками. Замість цього присутні спробували шукати в сучасних підручниках антикримськотатарську пропаганду, та жодного виразного прикладу так і не було наведено. В результаті розмова вийшла фактично безпредметною, а Україна від одного з «мисливців» одержала статус «напівфедеральної держави».

Тому переїду до єдиного виступу, який мав би стати предметом обговорення, чого, на жаль, не сталося. Це була промова кандидата філософських наук Юрія Решетникова (*на фото*), який представляє Національну академію державного управління при Президентові України і є директором Департаменту у справах державно-конфесійних стосунків і застосування свободи совісті Державного комітету України у справах національностей і релігій. Тема виступу: «Стан, проблемні питання та напрямки подальшої гармонізації державно-конфесійних відносин в Україні».

Ось початок виступу: «За інформацією Міністерства культури України, релігійна мережа в Україні на 1 січня 2012 року була представлена 55 віросповідними напрям-

ками, в межах яких діє 36 500 релігійних організацій, в тому числі 35 013 релігійних громад, 85 центрів та 190 управлінь, 471 монастир, 360 місій, 80 братств, 201 духовний навчальний заклад, 12 899 недільних шкіл».

Далі йдеться про домінанту православ'я, до якого належить 52,2% релігійних осередків. Щодо послідовників ісламу, то якщо в Україні кількість їхніх організацій становить 3,34%, то в Криму ця частка дорівнює 48,5%. Найбільший приріст мають православні церкви Московського патріархату (в 4 рази більший, ніж Київського).

Промовець зауважив, що у своєму щорічному посланні «Модернізація України — наш стратегічний вибір» (2011 р.) Президент України наголосив на необхідності діалогу між державою, суспільством і релігійними організаціями та необхідності рівного ставлення до релігійних організацій, вироблення надійних правових та адміністративних механізмів недопущення прихованої нетolerантності (при поверненні культових споруд, виділенні землі тощо).

Доповідач виділив як найзагрозливіші міжправославні суперечності, зауваживши, що «міжправославний конфлікт постійно загрожує суспільній стабільності, закладає глибинні суперечності у подальший розвиток усого релігійного життя країни». А також наголосив, що врегулювання цих суперечностей має стати важливою складовою державної політики. Для досягнення цієї мети необхідно, зокрема, проведення регулярних зустрічей представників влади з керівниками конфесій в АРК.

Ю. Решетников засудив також намагання деяких партій позиціонувати себе виключно як прихильників однієї релігійної спільноти, дбавши тільки про її інтереси. В негативному контексті прозвучала і назва релігійно-політичної організації «Хізб ут-Тахрір». (А ось про це угрювання дійсно хотілося більше).

Напругу в регіоні, на його думку, посилює і недостатня забезпеченість релігійних громад молитовними спорудами (на 66,1%). Відтак, пріоритетним залишається повернення культових споруд та церковного майна.

З метою гармонізації державно-конфесійних відносин Президентом було проведено кілька зустрічей із Всеукраїнською радою церков і релігій. Тема виступу: «Стан, проблемні питання та напрямки подальшої гармонізації державно-конфесійних відносин в Україні». Ось початок виступу: «За інформацією Міністерства культури України, релігійна мережа в Україні на 1 січня 2012 року була представлена 55 віросповідними напрям-

«ЩЕ ЛЕНІНОВИХ ПАМ'ЯТНИКІВ ПОЛК ТРИМАЄ В ОКУПАЦІЇ ДЕРЖАВУ...»

КОЛОНІАЛЬНИЙ СПАДОК І ЗАСУДЖЕННЯ ЄВРОПОЮ

Більше 2500 пам'ятників Леніну в Україні — колоніальний спадок, який досі обергається владою, незважаючи на те, що Основний Закон — Конституція України у статті 15 проголосує, що жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова. Але ж визнається! І не тільки в кам'яних чи гранітних бовванах, а й у топонімі і на телеекранах. Важливим фактом є те, що політика засмічення української землі цими пам'ятниками розпочата найбільшим тираном усіх віків Сталіним. І всі керівники СРСР, які її проводували, і ті керівники України, які не боролись з цим ганебним явищем, фактично є сталіністами.

25 січня 2006 р. Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) ухвалила резолюцію 1481 про «необхідність міжнародного засудження злочинів тоталітарних комуністичних режимів». Комуністичний тоталітаризм засуджений і в Резолюції ПАРЄ «Возз'єднання розділеної Європи» 2009 року, Резолюції Європарламенту «Про європейську свідомість і комунізм» 2008 року. Здавалося б, на часі встановлення кримінальної відповідальності за пропаганду, публічне схвалення тоталітарної ідеології та практики комунізму. А повсюдне існування пам'ятників тоталітарної епохи чи колоніальної топоніміки в Україні, де Ленін ніколи не був, хоча посылав сюди каральні війська, і є цим публічним схваленням, а зовсім не витворами мистецтва чи історичною справедливістю.

І тут неприйнятні навіть пропозиції орендної плати Комунистичною партією за використання землі, де можна справляти ідеологічну нужду, що могло б допомогти місцевим бюджетам. Ленін, Гітлер і Сталін — історичні вороги України, і тому не може бути жодного компромісу.

Днями голова Севастопольської міської державної адміністрації Володимир Яцуба назначив, що він нікому не дозволить здійснити наругу над пам'ятником Леніну і

дав команду міліції його охороняти, зважаючи на його особливу історичну цінність (замість простого встановлення камер спостереження). Ще б пак! У місті морської слави на Центральній гірці, яка колись називалася Хребет Беззаконня, біля штабу Чорноморського флоту Російської Федерації стоїть монумент діячу, який дав розпорядження затопити Чорноморський флот, аби кораблі не дістались Україні, і нікому це не здається безглаздям. Забулось і те, що більшовики топили офіцерів у севастопольських бухтах. Забулось і те, що загальнофлотські зброяри на Чорноморському флоті 340 голосами з 409 делегатів ухвалили рішення направити в усі гарнізони флоту телеграму з вимогою «ні в якуму разі не допустити приїзу Леніна до Севастополя». Не треба забувати і того, як кати українського народу Ленін і Сталін нищили церкви.

СОЦІОЛОГІЯ І СТАТИСТИКА СВІДЧАТЬ

Соціологічні дослідження демонструють пряму залежність якості життя від кількості топонімів та пам'ятників, пов'язаних з тоталітарним трагічним минулім. Статистика показує, що на Заході Україні, де відсутні пам'ятники катові українського народу Леніну, чистіша екологія, менші показники кількості різноманітних злочинів, абортів, захворювань, інфекційних хвороб, смертності жінок і чоловіків, смертності від травм і отруєнь, вбивств і самогубств. Позитивніші показники в регіонах, де проживає населення, яке вважає українську мову рідною. Негативніші — в районах з часткою переселенців із Росії, яка перевищує 7%. З розвитком Всемережжя ці дані доступні для ознайомлення. Було б бажання.

ВІЙНА З ПАМ'ЯТНИКАМИ?

Важливо пригадати, що у квітні 2010 року навіть Рада отаманів Криму та активісти російської громади провели пікет біля пам'ятника Леніну «на згадку про вбитого російського самодержця Миколу II». Крім цього, козаки принесли і поставили біля пам'ятника велику пластимову бочку, наповнену перенесеною. Перший секретар Севастопольського міськкому

КПУ Василь Пархоменко тубочку зіштовхнув на клумбу, а його соратники висипали перегній на землю.

Чи можна це вважати війною з пам'ятником Леніну? Навряд чи. Антиукраїнські сили просто провели піар-акцію.

Листопадової ночі 2011 року в Дитячому парку в Севастополі було здійснено акт вандалізму щодо пам'ятника Володимиру Ульянovу в дитячому віці. Невідомі облили пам'ятник червоною фарбою і надали на нього новорічну маску зайця. Okрім того, на постаменті намалювали зірку Давида і зробили напис «жид».

Європейський і цивілізований підхід 10 років тому продемонстрував начальник севастопольського шпиталю ВМС Збройних Сил України Петро Пепескул. Після численних звернень і з дозволу керівництва 21 січня 2003 року п'ятитонна споруда зі службовців військової установи була демонтована. Навряд чи така подія негативно вплинула на лікувальні процедури військових моряків.

У кінці лютого 2013 р. Сумська міськрада на своїй сесії більшістю голосів (43 з 75) підтримала пропозицію міського голови Сум Геннадія Мінаєва про знесення двох пам'ятників Леніну, які залишилися в місті. Такий по-

зитивний приклад гідний поширення по всій незалежній Україні.

А ось нещодавній випадок у місті Охтирка на Сумщині, коли прихильники партії «Свобода» на чолі з депутатом парламенту Ігорем Мірошниченком зруйнували монумент Леніну, каталізував «війну пам'ятників» по Україні: на Заході було поруйновано кілька споруд, присвячених Степану Бандері та Роману Шухевичу, яких патріоти вважають героями України.

Політологи вважають ці провокації політикою і способом відволікання від насущних проблем суспільства.

ЧИ є МОЖЛИВІСТЬ ВИРИШТИ КОНФЛІКТ?

Навряд чи влада Севастополя колись дозріє до звершень, скажімо, Луганської області, де було демонтовано 120 (!) пам'ятників кровожерливому тирану, чи Одесі з її музеєм пам'ятників тоталітаризму, чи навіть Казантипу на сході Криму, де музей ленінських бюстів знаходиться під водою.

Не зрозуміло, чого очікують носії влади, зберігаючи символи тоталітарного режиму, адже це є показником рівня демократії. Повернення назад уже не буде. І незаперечним є твердження про те, що пам'ятники Леніну як частина тоталітарної топоні- морія.

міки є, по суті, антиукраїнським і антидемократичним явищем.

Місце цим пам'яткам у музєях, парках, але не на майданах України, проти якої посилається карателів Ленін. Нехай тоталітарне минуле залишається в підручниках історії як факт омані людства і глухий кут цивілізації.

Російська імперія оберігає свою окупаційну символи в Україні. Чому цьому процесу сприяють українські державні чиновники?

Микола ВЛАДЗІМІРСЬКИЙ

* * *

P. S. Зазначу, що заголовок статті є цитатою одного з віршів Олеся Лупія. На жаль, в Інтернеті я не зміг знайти його повністю. Натомість пропоную читачам його вірш, який прямо стосується значеної теми.

ТЕРПЛЯЧИЙ НАРОД

Перетерпіти усіх, Хто приходив в Україну І вчиняв смертельний гріх, Залишаючи руїну. Перетерпіти нових Окупантів чорні зграй, Перетерпіти і тих, Хто й сьогодні зазіхає На простори золоті, На багатий край козачий... Ми терплячі, ми такі, До нестерпності терплячі. Перетерпіти катів І не втратити корінь роду. Жити! — упродовж віків Був закон мого народу. Жити! Жити! Щоб колись Пережити усіх трутнів Та, уже не боячись, Вільно дихати майбутнім.

ОПИТУВАННЯ НА САЙТІ РАДІО «СВОБОДА»
Чи повинна Україна позбутися пам'ятників Леніну?
Ні — 5,2%
Так — 90,7%
Важко відповісти — 1,7%
Мені байдуже — 2,4%
<http://www.radiosvoboda.org/>

МАЙБУТНЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД НАС

Хочу відповісти пану Ігорю Дуді, чиє звернення до українців було надруковане в «Кримській світлиці». Я, Анатолій Іванович Braslavsky, 65 років, освіта вища — сільськогосподарська. Але працював не тільки в сільському господарстві. 19 років викладав у місцевій школі. Сам я з Харківщини, але з 1972 року живу в Криму. На даний момент тримаюсь націоналістичних поглядів. Це — щоб було якесь уявлення про мене.

Щодо проблем українців у Криму, то це є моєю бідою, щоденна гризотою. Я низко вклоняюся перед вами за вашу готовність до боротьби, за патріотизм. Радий буду підтримувати з вами стосунки, співпрацювати в межах моїх можливостей.

Ігорю, я так вважаю, що майбуття у нашої державі, у нашого народу буде, а чи буде воно українським — залежатиме від українців. Якщо не виженемо українофобів з влади — асміляція українців Криму (і не тільки)

невідворотня. Тільки державна політика — українська — в освіті (з дитячих садочків), ЗМІ, культурі і т. д. зможе допомогти відродженню української України. Тож за це разом маємо боротися!

З повагою,
А. І. БРАСЛАВСЬКИЙ
с. Новоукраїнка,
Красногорський район

ЩО Ж ЦЕ ЗА КУЛЬТУРА?

Шановна редакція, хочу поділитися наболілим. Недавно я зустрілася з росіянкою, яка приїхала в гості до далікіх родичів. Вона почала розповідати мені про поїздку і про життя в Росії. Мова її була яскраво пересипана гідкими матюками. Я їх не вживаю і вважаю, що матюк — це гріх, бо ним приклікує людина нечистого. Вона здивувалася і відповіла мені: «А мы, russkie, все такие. Мы не можем без этого. У нас так заведено». Я ледве відірвалася від неї. Ще вона сказала: «Вот иду в магазин, чтобы купить чего-нибудь пожрать. Жрать очень хочется».

Господи, та як так можна говорити? Жеруть звірі, а не люди. Коли б мені чоловік сказав: «Дай пократи!», я б, мабуть, впала. Що ж за культура така у наших сусідів? Не дай, Боже, щоб вона «причепилася» до нас...

Ольга ГРИЦІНА
м. Новоукраїнка-2,
Кіровоградська область

БЕРЕЖIMO МОВУ!

Бездержавних українців століттями нищили морально, духовно і фізично, але не вийшло! Сьогодні це робиться вже інакше: підступними законами нищиться українська мова, бо коли немає мови, то немає і нації.

Українська мова стала нашою останньою лінією оборони. Але пам'ятаймо: Україна воскресла по Божій волі і ми, українці, у сяїві волі стали вільними назавжди, всупереч колишнім поневолювачам. З нами Бог і Україна!

Микола МІЩЕНКО,
ветеран Другої світової
війни
с. Переяславське,
Переяслав-Хмельницький р-н,
Київська область

СВОГО НЕ ЦУРАЙТЕСЬ...

Мене весь час непокоїть одна думка: чому сьогодні молодь вважає, що краще там, де нас немає? Чому ця крилата фраза стає для нас загрозливим гаслом? Чому байдужість і заздрість ведуть уперед?

Поміркуємо: якщо житимемо за такими переконаннями, будемо просто існувати, постійно озираючись навколо, відчуваючи себе вигнанцями. Ми маємо чим пишатися, чим захоплюватися, що розвиває.

Треба любити своє, близьке. Воно чекає на нові сили, нові думки, нові відкриття. Наснагу ж нам дастися наша багатоцільова історія і культура, наша Україна. Адже живе слово, спілкування через нього, мабуть, найбільша радість і гордість, що українська мова живе, долає всі перепони, перекріє всі політичні

ігри тих, хто заради власної пихи руйнує найсвятіше. Та наш народ мудріший і любить свою державу. Він це доводив століттями, коли різні пані і підпланки хотіли підрізати та знешкодити наш скарб — мову, але це нікому не вдалося. І не вдається. Адже нас, закоханих у рідне слово, рідну культуру, в сонячну Україну, на теренах держави так багато!

То не людина, що забуває і зневажає рідне, соромиться своїх коренів, належності до своєї нації. Не гідний поваги той, хто розчіняється в іноземному, шукає щастя за морями. А яка людина справжня? На мою думку, та, яка

є відданим патріотом своєї землі, з повагою ставиться до інших народів, сповідує справжні цінності, які все життя і чуж

ПОДОРОЖ ЮНОЇ ПОЛІСЯНКИ ДО КРИМУ

З Наталкою Кидун я познайомився наприкінці минулого року. Тоді відбулася цікава зустріч на факультеті журналістики Львівського національного університету. Вона проходила в демократичній атмосфері — розповідав про «Кримську світлицю» і життя кримського українства, ставив запитання студентам, а вони — мені. Говорили про культуру, політику, мову, студентське життя. Коли обговорювалося мовне питання, Наталка встала і рішуче висловилася, мовляв, не варто особливо нагнітати мовну істерію, тому що для людей це не головне. І коли їх не роз'єднують політики і політикани, то вони можуть чудово порозумітися між собою. Студенти були про це іншої думки, хтось, підтримуючи мою «національно стурбовану позицію», навіть сказав з іронією: «Не слухайте її — вона взагалі білоруска!..». Potім з'ясувалося, що вона не білоруска, а все-таки українка, але з близького до Білорусі прикордонного селища Зарічне Рівненської області. А позитивне ставлення до Південно-Східної України, зокрема й до Криму, у неї склалися на основі власних вражень від подорожей. «Особистий досвід» молодих людей я поважаю. Тим більше, коли ті подорожі були тривалими, а у Наталі саме так і було. Тому домовився з нею про невеличке інтерв'ю для «Кримської світлиці». Зустрілися, щоправда, не скоро, а лише через два місяці. Зате тепер можу запропонувати нашим читачам цікаву розмову з юною полісянкою.

— Минулі весни я поїхала на тиждень в Ялту, — так спочатку розраховала, — і мені там дуже сподобалося, — розповідає Наталя. — Тому вирішила залишитися на довший термін, цілий місяць прожила в цьому дивовижному курортному місті (не маючи жодного знайомого) і мені було дуже цікаво. Потім мене запросила художниця, яка проводить щорічні курси з живопису. І я деякий час жила у неї. Нам було цікаво, тому що я теж малюю... Потім я автостопом об'їхала весь півострів: Судак, Феодосія, Севастополь...

— Розкажіть про людей Криму. Що цікавого запам'яталися?

— Кримчани? Ну, знаєте, вони ж різні... Але оскільки я йшла з позитивним настроєм, то мені траплялися лише хороши люди. Жодного негативу! Я просто була в якісь ейфорії... Всі мені допомагали в усьому — коли вдруге приїхала в Ялту, господарі навіть не хотіли брати з мене грошей. Я їх переконувала: «Це ж ваш заробіток, це ж курортний сезон!», але вони були непохитними. Дуже багато дружів у мене з'явилося в Криму!

— Ви з ними підтримуєте контакт?

— Звичайно, підтримую! Причому не лише електронною поштою; незабаром хочу знову поїхати до Криму і провідати моїх нових приятелів. Адже кримчани мене постійно запрошують у гости. Та й не лише кримчани, там я можу зустрітися з друзями з Москви, Пітера і навіть... з Франції. Вони люблять Крим і часто там бувають.

— А як спілкуєтесь з французами?

— Англійською. Вони всі нею владіють. Один з них півроку подорожував Росією,

просторами Азії, а закінчив свою подорож десь в Індонезії. Французи мене навіть запрошували на Різдво до Франції, що, що у мене не вийшло. Але, сподіваюся, що влітку я там побудаю.

— А кримчани мають якісні особливості характеру? Якось відрізняються від галичин чи від вас, поліщуків Рівненщини?

— Важко відповісти на це запитання... Мовою хіба що відрізняються, а так суттєво різниці немає. Хоча... якщо говорити саме про мешканців Південного Криму та й іншої приморської частини півострова, то вони постійно думають про те, як більше заробити в сезон. Мабуть, вища схильність до комерції. Навіть там, де «дікі пляжі» і нема відповідної інфраструктури, місцеві розвозять їжу, а відпочиваючи її купують. Хоч маленький, та заробіток!

До речі, кримчани між собою суттєво відрізняються: Севастополь, Коктебель, Джанкой — це різні міста, в яких живуть зовсім різні люди. Скажімо, севастопольці спокійніші, а в Коктебелі люди завжди кудися поспішають, я сама швидко втомлювалася від коктебельської метушні... Але якщо порівнювати Севастополь і Ялту, то остання мені подобається більше. Там особлива енергетика. Але і там весною краще, ніж влітку. Взагалі, до Криму краще їхати навесні або восени. І спокійніше, і ціні нижчі.

— Кримські назви населених пунктів подобаються: Сонячне, Сонячна Долина, Морське, Веселе, Новий Світ?

— Дуже подобаються! А ще у Новому Світі чудове вино. Один знайомий пра-

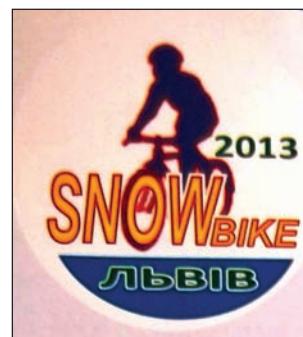
рював десь на винзаводі і постійно мене пригощував. Навіть додому дещо привезла.

— А батьки не хвилювалися, що вас так довго не було?

— Вони спочатку навіть не знали, де я. Коли я зателефонувала татові і сказала, що я в Ялті, то він був дуже здивований. А загалом батьки поставилися до цього дуже спокійно, адже довіряють мені. Знають, що я про себе можу потурбуватися сама, що зі мною нічого поганого не може статися, бо це... не вперше відбувається. Я люблю десь поїхати — на відміну від моєї рідної сестри, яка є моєю повною притилежністю і любить сидіти вдома.

А ті півроку, що була в Криму, взагалі не хворіла! Просто заряджалася енергією від землі. І життя мені там обходилося дешевше, ніж у Львові. Півроку прожила в Криму, а півроку живу думками про Крим...

Сергій ЛАЩЕНКО

ВЕЛОТУРИСТИЧНИЙ СЕЗОН — ВІДКРИТО!

у катаннях на улюбленому виді транспорту. Вони «возяться» цілий рік. І хоч одні учасники виростають, на їхніх місце приходять інші діти — учні соснівських шкіл, та рейтинг команди тільки зростає! І заслуга у цьому її тренера, інструктора з велотуризму, педагога, президента фонду Павла Савчука.

Ось і цього разу нова команда «Еко-милосердя», вперше взявшись участь у змаганнях «Snow-bike» — 2013, повернулася в Соснівку з гарними здобутками: в індивідуальних заліках на трасах «тріал» та «велокрос» призові місця посіли Марічка Рудик, Віра Крук та Євген Парашин. Інші учасники отримали чудовий досвід і масу задоволення! Діана Процак, Діана Андрійчін, Олег Чепа, Володя Батючок, Максим Пукас, а з ними вперше нова участниця-інструктор велокоманди Людмила Шутяк — провели вихідні з найбільшою користю для себе. Чому вихідні? Та тому, що у команда вже є добро традицією перед відкриттям туристичного велосезону закрити зимовий сезон походом в... аквапарк. Традиція передається як цікава і корисна ес-

тафeta від одного набору команди до іншого! І цьогорічні останні вихідні лютого привели юнаків та дівчат у львівський аквапарк «Пляж!» Накупавшися вдосталь у суботу, велосипедисти відпочили у львівському туристичному центрі «Княжий», а вже зранку в неділю з новими силами взяли участь у змаганнях, які за традицією пройшли у парку імені Івана Франка. Після змагань із задоволенням проїхались центром Львова і помилувались його красою.

Окремо варто сказати про організаторів відкритих змагань з велосипедного туризму, які не чекають вказівок згори (бо хто зараз там переважається пропагандою здорового способу життя?), які гуртують однодумців і залишають до співпраці небайдужих, які прагнуть зробити туризм відпочинком для всіх.

Отже, загальнє керівництво підготовкою та проведенням змагань здійснює Клуб велосипедного туризму «Колесо вітров» (місто Львів) і його невтомний керівник-мандрів-

ник Олександр Мякушко. Безпосередня організація та проведення змагань покладається на суддівську колегію, сформовану ГО КВТ «Колесо вітров». Змагання з велосипедного туризму «Сніговий велосипед — 2013» проводиться з метою подальшого розвитку велосипедного туризму. Головними завданнями змагань є пропаганда здорового способу життя та популяризація велосипедного туризму; залучення до цього цікавого виду туризму усіх бажаючих; пропозиція альтернативи проведення дозвілля.

Олександр Мякушко — голова клубу «Колесо вітров» — організатор і головний суддя змагань, суддя II суддівської

категорії зі спортивного туризму, ділиться враженнями: «Snow-bike» — вже традиційні змагання, але я прагну робити їх по-новому, бо хочу, щоб вони були не ради виборювання призів, хоча переможці отримують заслужені нагороди. Ці зустрічі — відкриті для всіх, хто хоче відчути змагальний процес, випробувати себе, а також техніку після зими. У наш час велотуризм стає все популярнішим, будуються велодоріжки, є марковані шляхи, в тому числі і на Львівщині, завдяки старанням Анатолія Яремчина. Попереду — великий туристичний сезон і великі мандри, тому відкриття велосезону — це перевірка техніки і сили».

На цьогорічніх змаганнях техніку і силу перевіряли на двох дистанціях другого класу: «тріал» і «велокрос». Другий рік «тріал» дополнений додатковим етапом, ще одним завданням: «трембіта» або повітряна рушниця. Це випробування фізичних можливостей велосипедиста.

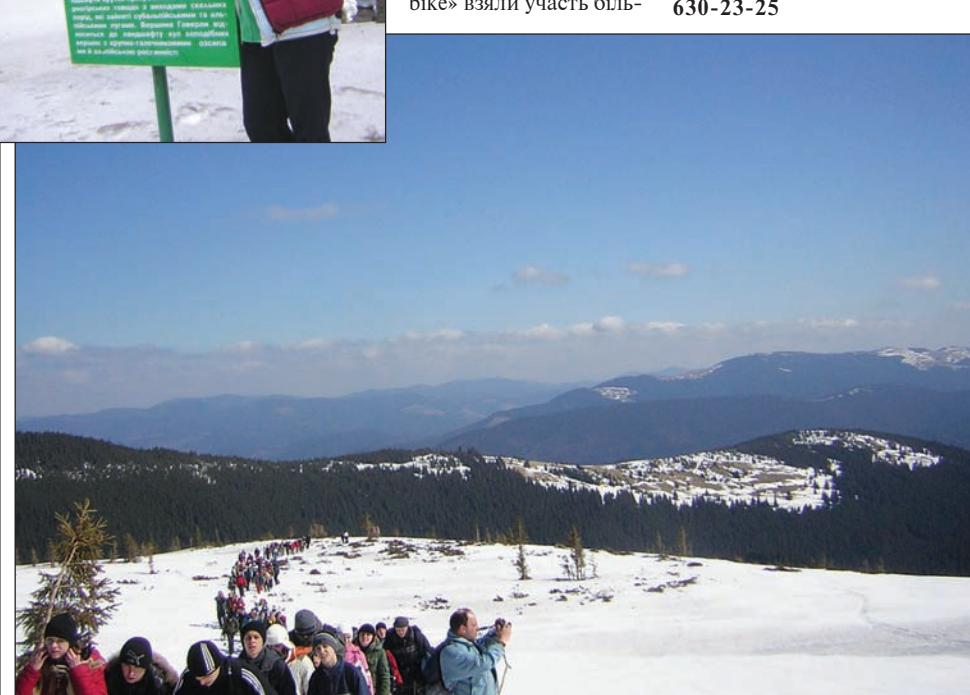
У змаганнях «Snow-bike» взяли участь біль-

ше ста велотуристів Львова і області. Вік учасників не обмежений. Наймолодшому було 7 років, найстаріші учасниці — 48. Змагання пройшли весело і активно. Львівські веломагазини допомогли з призам. Начальник дистанції «тріал» Теodor Oлач і начальник дистанції «велокрос» Тарас Чаус, як і головний секретар Катерина Мякушко та інспектор «трембіти» Михайло Малкуш, і всі, хто долувався до проведення «Снігового велосипеда» разом з головним суддею Олександром Мякушком, залишилися задоволеними проведеною зустріччю, адже все більше галичан зацікавлюється велотуризмом, получається до активного відпочинку, поспішає назустріч пригодам і красі рідного краю. Саме так, як роблять це соснівські велотуристи БФ «Еко-милосердя».

Віра ОЛЕШ

* * *

Актив БФ «Еко-милосердя» запрошує всіх бажаючих взяти участь у традиційному сходженні на найвищу вершину Українських Карпат — гору Говерлу (2061 м). Сходження заплановано на 23 березня. Довідки і запис за телефонами: 063-783-09-55, 063-630-23-25

ТРОЮРІДНИЙ БРАТ ТАРАСА – ВАРФОЛОМІЙ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Зберігся й спомин Варфоломія Шевченка про перші хвилини зустрічі з троюродним братом і своїком у Корсуні: «В июне 1859 года сижу я как-то в своей хате, смотрю — въезжает простая телега, запряженная парой: в телеге сидит кто-то с большими усами, в парусиновом сером пальто и в летней шляпе; вижу, он прошел мимо дверей моей хаты — и прямо в ворота. Я подумал, что это, наверное, кто-нибудь из тех, кто ищет себе работу в экономиях.., выбежал на улицу и пошел навстречу приезжему, он тем временем успел уже пройти через двор в другие двери — и в сени; я вернулся, смотрю: он открыл двери в хату и говорит мне: «Ну, узнаешь или нет?». Я не мог опомниться!.. «Отец родной! — только вскрикнул и опрометью бросился к нему на грудь!.. Это был Тарас! Мы молчали и горько рыдали, как дети, обнявшись. Выбежала моя жена, и тоже в слезы... В это мгновение мы все будто онемели: слов не было, только слезы так и катились. Так мы молча стояли на одном месте и рыдали слезами радости, пока не подошел извозчик Тараса и не спросил, что ему делать» (Воспоминания о Тарасе Шевченко. — К., 1988. — С. 32).

Тарас Григорович вільно почував себе у родині брата, був доглянутим і не змокав, розмовляючи з дружиною Варфоломія — Олександрою Антонівною, яку називав «своєю сестрою», а також дітьми. Варфоломій згадував: ««Он вставал очень рано в четыре часа. Встанет и сразу в сад: а сад в Корсуне (именование князя Лопухина) был очень, очень хороший! Выберет, бывало, Тарас в этом саду какой-нибудь чудесный уголок и изобразит его на бумаге. Пожалуй, в саду не осталось ни одного уголка, не зарисованного в альбом. В летнее время, особенно в сенокос или жатву, мне было некогда сидеть дома, я работал от зари до зари, поэтому с Тарасом мне доводилось беседовать только тогда, когда он, бывало, разохотится и поедет со мною на работу или же вечером, если я возвращался пораньше, пока он еще не ляжет спать...

Когда Тарас ездил со мною на работу, он постоянно пытался обратить мое внимание на то, что следует заводить как можно больше машин, чтобы как можно меньше работали человеческие руки» (Воспоминания о Тарасе Шевченко. — К., 1988. — С. 33).

У Корсуні Шевченко мав намір одружитися й шукав собі наречену. Варфоломій згадує: «Ссылка и солдатчина за Арапом не огрубли, не очерствили нежное, добре и любящее сердце Тараса... Тарас любил жить семьянином, видя свою жизнь, он не раз говорил: «Сподобит ли и меня Господь обзавестись своим пристанищем, хаткой, женой и деточками?». Мы часто разговаривали об этом деле, и всегда Тарас просил моего совета и помощи найти ему место для поселения и «дивчину», но чтобы дивчина была непременно украинка, простая, не панского рода, сирота и наймичка». У Варфоломія Тарас Шевченко познайомився з прислужницею Харитиною Василівною Довгополенко (1841 — р. с. н.), в яку закохався і просив Варфоломія висватати за нього Хариту: дівчина відмовилася вийти заміж «за такого старого та лисого».

За час перебування в Корсуні та його околицях Тарас Шевченко виконав малюнки: «Дерева», «В Межиріччі», «Понад Россю». А «В Корсуні» — малюнок Тараса Шевченка, що входить до альбому 1858–1859 років. З того, корсунського періоду брати регулярно

листувалися: збереглося 23 листи Т. Шевченка до «единого широго друга» і 11 від Варфоломія до поета.

Безпосередньо саме Варфоломій Григорович турбувався про купівллю землі й хати для Тараса — вибирали разом в багатьох селах та окраїнах і поблизу Дніпра. Нарешті 1 липня 1860 року Шевченко у листі до Варфоломія погоджується на пропозицію придбати земельну ділянку на Чернечій горі під Каневом: «Вище по Дніпру од того місця, де ти сам вибрав, коло Пекарів, на правім же березі, між Каневом і Пекарями, на городянських землях, на високій горі, есть лісочок, граничит з Монастирищем; посеред того лісочка — поляна, далеченько від міста; внизу кілька рибальських хаток; на тій горі дуже багато дичок — яблунь і груш; садочок завести можна. А любий стародавній Дніпро буде здаватися тобі під ногами... Криниця вода неподалеку» (Шевченко Т. ПЗТ: у 12-ти т. — Т. 6. — К., 2003. — С. 183).

Зіткнувшись з небажанням місцевих поміщиків продати Тарасові землю, Варфоломій Шевченко вирішив придбати ділянку на Чернечій горі, яка належала не приватному власникові, а місту Каневу, і була розташована поблизу того місця в урочищі Мотовилівщина, яке облюбував сам Тарас Шевченко. Нагадаємо, що Варфоломій допомагав поетові викупити й родичів із кріпацтва.

Свого останнього листа в Україну Тарас Шевченко пише 29 січня 1861 року саме до Варфоломія Шевченка: «Прошай! Утомився! Неначе копу жита за одним заходом змолотив».

Брав безпосередню участь Варфоломій і в похороні поета. Ще до прибууття труни з Шевченком до Києва Варфоломій Григорович розпорядився виготовити хрест та копати яму на історичній горі Щекавиця. Він неспроста хотів поховати тут свояка, бо знов, що біля підніжжя гори розміщені слов'янські поховання передхристиянської доби VIII–IX століть. За однією з версій, саме тут гайдюка «вкусила» Віщого Олега. На самій же горі за легендами і був похований Віщий Олег.

Але родичам це місце не сподобалося, і вони виришили шукати інше — над берегом Дніпра, недалеко від Аскольдової могили. В справу втрутівся приятель Т. Шевченка — Григорій Честахівський (1820–1893). Він пerekonav родичів поховати поета в Каневі, пославши на слова Тараса Шевченка, який нібито говорив йому: «Тихе пристанище і спокій найдеш коло Канева». Варфоломій Шевченко згодився і показав те місце, яке так сподобалось було Тарасові Григоровичу і яке він хотів придбати для садиби поета — це була Чернеча гора, за чотири кілометри від Канева...

Понад 30 років — до останніх своїх днів — Варфоломій Шевченко клопотався про збереження й упорядкування Тарасової могили. Було це непросто, оскільки влада й поміщики, дізнувшись, хто є хто, намагалися швидше спекатися поетового брата. За Варфоломієм постійно стежили поліція та жандармерія, він постійно змушений був змінювати місце проживання своєї родини. Під час перебування в нього Тараса Шевченка (1859) і до кінця життя за Варфоломієм стежили поліція, переслідували, як і косили оком за те, що в його хаті збиралися друзі Т. Г. Шевченка — Г. Честахівський, О. Лазаревський, М. Чалий, М. Максимович, А. Красовський та ін. Листувався Варфоломій і з шанувальниками таланту Тараса Шевченка — Василем Гнило-

мировим, Павлом Житецьким, Андрієм Красовським та ін. Допомагав Євгенів Москаловському, Михайлові Чалому та іншим збирати матеріали до біографії поета.

До речі, Варфоломій Шевченко у 1864 року притягався до слідства за звязки з польськими повстанцями під час служби управителем маєтку поміщика Понятовського в селі Бородянка Київського повіту, про що свідчить справа канцелярії начальника Київської губернії «О неблагонадіжності будто бы в политическом отношении б. управляющего имением Варфоломея Шевченко» (Тарахан-Береза З. Святиня. — К., 1998. — С. 129) та рапорт начальника Канівської повітової поліції про виступи та промови, виголошенні під час перепоховання Т. Г. Шевченка в Каневі 10 травня (ст. ст.) 1861 року: «На особо избранном месте троюродным братом его Варфоломеем Шевченко во время шествия похоронной процессии и при погребении Т. Г. Шевченко... произнесено шесть речей на русском, малороссийском и польском языках» (Ройцина О. Эта самая любовь. — К., 2009. — С. 29). І хоч поліція не вдалося довести його причетності до повстання, все ж таки Варфоломій було усунуто від посади і призначено лісником у село Шендерівку Канівського повіту. Тут у 1875 році він і написав «Слівники про Тараса Шевченка», надруковані у львівському журналі «Правда» (1876), продовжував розповідювати Тарасів «Кобзар» (позацензурний, 1860-го року) та «Букварь южноруський».

У червні 1883 року Варфоломій Шевченко подав до Канівської міської управи прохання: «На могилі моого брата Тараса Шевченка був поставлені дерев'яний хрест, який від часу підгнів і в жовтні 1882 року звалився. Шануючи пам'ять покійного брата.., я наважився поставити на могилі новий хрест, обгородивши могилу гратаами, а поблизу неї збудувати хату для сторожа» (Тарахан-Береза З. Святиня. — К., 1998. — С. 145).

Прохання передали до канцелярії генерал-губернатора. Звідти прийшов запит про дійсний стан могили. Лише коли канівська поліція підтвердила, що могила дійсно поруйнована, було дозволено впорядкувати її. Однак при цьому сурово попереджалися, «щоб не було допущено будь-яких маніфесацій» після закінчення робіт (там само). На одному з київських заводів замовили металеву огорожу і чавунний хрест. Несподівано, коли замовлення вже було готове, генерал-губернатор наказав накласти арешт на хрест, бо на ньому була табличка зі словами Тараса Шевченка:

*Свою Україну любить;
Любить її во время люті,
В останній, тяжкую минути
За неї господа моліть.*

Роботи над упорядкуванням могили припинилися. Майже рік тяглося листування. Врешті-решт замовники вимушенні були зняти з хреста таблицю. Лише в липні 1884 року чавунний хрест встановили на могилі поета. Пофарбований у біле, він чітко вирізнявся на фоні блакитного неба. Видно його було за десятки кілометрів з полтавських рівнин за Дніпром і по Дніпру — від Селища до Прохорівки.

У 1884 році Варфоломій збудував хату для сторожа, як власник платив податок за землю, на якій була Шевченкова могила, — 2 карбованці сріблом щороку. Незадовго перед смертю Варфоломій Шевченко за 100 карбо-

В. Шевченко з онукою Олександрою, майбутньою дружиною письменника Л. Андреєва. Фото 1891 р.

ванців сріблом викупив орендований шматок землі під Шевченковою могилою (постанова Канівської думи про продаж півдесятирічні землі вийшла 17 листопада 1891 року) й подарував його місту Каневу. Це давало можливість захистити поховання умовами, які були викладені в дарчій записці. Разом із землею Варфоломій Шевченко подарував місту ще й 3000 карбованців сріблом, які вклал до державного банку, заповівши, щоб проценти з тієї суми міська влада використовувала на утримання могили. На подарованій землі не дозволялося нічого будувати, не можна було і перетворювати її на кладовище. Водночас могила мала бути відкрита для відвідувачів. Але міська дума дар не прийняла і утримання могили Кобзаря не передмалася. Межа турбот місцевої влади обмежувалася лише наглядом за відвідувачами Тарасової гори.

Про ширість і добропорядність Варфоломія Шевченка переконливо свідчить і такий факт: 1876 року в Корсунь приїхав тяжко хворий Іван Сошенко (1807–1876) — Тараєв товариш по Санкт-Петербурзькій Академії мистецтв, Варфоломій посилає дочку Ганну доглядати художника, а коли Сошенко помирає, хоронить Івана Максимовича за свій кошт на старому міському кладовищі, а потім встановлює на могилі гранітний надгробок.

Помер Варфоломій Григорович у день свого народження — 11 червня 1892 року в селі Буряківці Радомишльського повіту (нині — Борщівський район Тернопільської області), де доживав віку в своєї доньки. Жодне з українських видань ані словом не озвалося на його смерть. Могила втрачена...

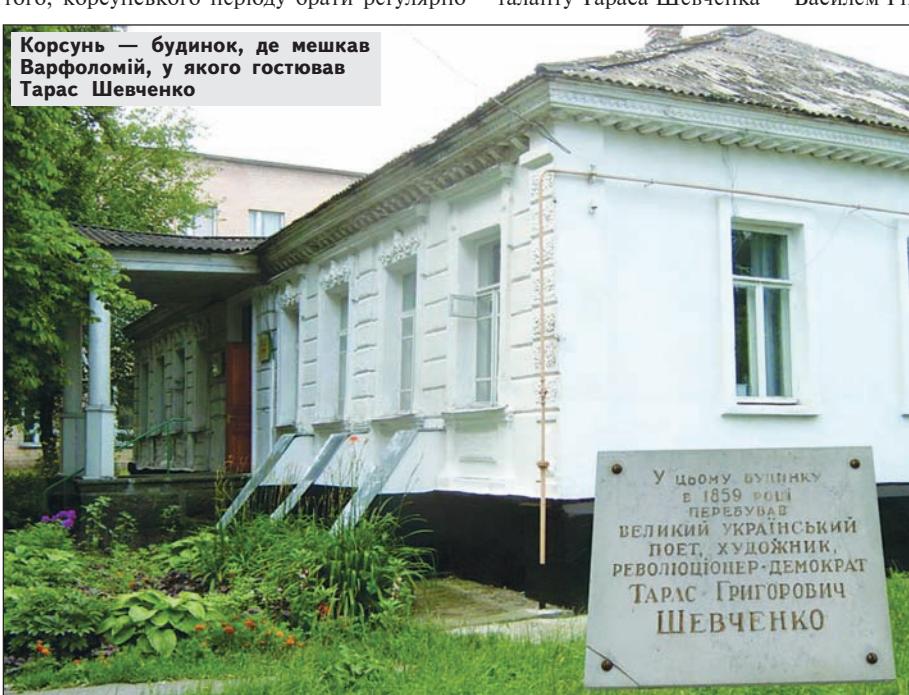
Віктор ЖАДЬКО, вчений, письменник

Фото автора

Список використаних джерел:

Шевченківський словник. — Т. 2. — К., 1977. — С. 358; Шевченко Т. ПЗТ: у 12-ти т. — Т. 6. — К., 2003. — С. 183; Панченко В. Колиска та чумацький віз // День. — 2003. — 6 грудня; Малий енциклопедичний словник Корсунщини. — Т. 2. — Корсунь-Шевченківський, 2004. — С. 260; Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість. — К., 2008. — С. 514; Тарахан-Береза З. Святиня. — К., 1998. — С. 129; Ройцина О. Эта самая любовь. — К., 2009. — С. 29.

Корсунь — будинок, де мешкав Варфоломій, у якого гостював Тарас Шевченко

Мотовилівщина — місце, де Варфоломій вибрав ділянку для хати Тараса Шевченка

ЧОМУ ЛІШЕ ЧЕРКАЩИНА, А НЕ ВСЯ УКРАЇНА

ВІШАНОВУЄ 200-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ ВСЕСВІТНЬОЇ СЛАВИ УКРАЇНСЬКОГО СПІВАКА ТА КОМПОЗИТОРА СЕМЕНА ГУЛАКА-АРТЕМОВСЬКОГО?

Навіть в імперській Росії з її відверто українофобською політикою всесвітнього виміру українського співака та композитора Семена Гулака-Артемовського не лише визнавали, але й високо цінували. Адже упродовж двох десятиліть він був окрасою всіх двох імператорських оперних театрів у Санкт-Петербурзі та Москві. Йому аплодувала і ним захоплювалася добірна мистецька аудиторія Італії та Франції. Унікальний голос (бас — баритон) українського співака підкорював і половину не лише рафінованих музичних естетів, але й широкий загал вітчизняних та європейських слухачів.

На столичні та європейські оперні сцени наш співак потрапив, прошовши вишки на найкращих церковних горах України, навчаючись у основоположника російської національної музики та опери Михайла Глинки, тісно пов'язаного з Україною, і у найкращих оперних студіях Франції та Італії. Свою дивовижну вроду та багатий унікальний голос Семен Гулак-Артемовський успадкував від батьків, які як по батьківській, так і по материнській лінії належали до древніх козацьких родів. А виховала і вдихнула у дитячу душу людяність, гідність, любов до краси та високий патріотизм неповторно чарівна, райська земля Городищина. На околиці Городища, на місці, де колись стояла гулаківська хата зусиллями громадськості сьогодні композитору встановлено пам'ятний обеліск.

Перебуваючи на вершині світової слави, видатний співак ніколи не поривав зв'язків з Україною та своєю малою батьківщиною — Городищиною. Він завжди пам'ятив, що своїй славі та успіхам зобов'язаний батькам та чарівній українській землі. Свідченням цього є безсмертна, високопатріотична опера «Запорожець за Дунаєм», з якої розпочинається відлік українського оперного мистецтва.

Шлях сільського хлопця з провінційного містечка Городище, вірніше з глухого хутора Гулаківки, до високого мистецтва світової слави та визнання нагадував долю десятків тисяч обдарованих дітей з України. Їхній талант та обдарованість помічали зайжді столовичні мітці та аристократи-менеджери. Талановитих українських дітей депортували до російських столиць, де вони майже самотужки й торували свій нелегкий шлях до мистецтва та слави.

Випадок із сином городищенського священика Степана Гулака-Артемовського був аналогічний. Геніальний композитор, основоположник російської оперної школи, українець за походженням,

Михайло Глинка у пошуках таланів для імператорських придворних хорів щорічно здійснював триалі експедиції по Україні. Тож з України упродовж кількох століть депортували десятки тисяч обдарованих дітей. І, мабуть, мають рахію ті неупереджені дослідники російського хорового й оперного мистецтва, що воно упродовж кількох століть підживлювалося і продовжує доноруватися українськими талантами.

Михайло Глинка, перебуваючи в 1838 році у черговій експедиції по Україні, безпомилково виокремив із гурту хористів Київського митрополичого хору у Софіївському соборі та Михайлівському Золотоверхому монастирі талановитого і всечіно обдарованого юнака Семена Гулака-Артемовського, студента Київської духовної семінарії. За сприяння композитора хлопець того ж року потрапив до придворного царського хору у Санкт-Петербурзі. Не маючи ні житла, ні коштів, хлопець певний час мешкає у помешканні Михайла Глинки.

З царського хору відбирали найбільш талановитих та обдарованих юнаків і за рахунок казни направляли навчатися до провідних оперних студій Європи. В 1839 році, пройшовши жорсткий відбір, Семен Гулак-Артемовський потрапляє на навчання спочатку до Франції, а згодом до Флоренції в Італії. В Парижі український співак упродовж кількох місяців навчався у відомого італійського композитора Джуліо Аларі. Переїхавши до Флоренції, знову бере студії у свого паризького наставника. Відвідує також студію маestro Мартіні. Величезну роль у вдосконаленні театральної та вокальної майстерності українського співака відіграв головний капельмейстер Флорентійського оперного театру П'єтро Романі. У цього досвідченого і талановитого музиканта і педагога Семена Гулак-Артемовського і завершивши вокальну і музичну освіти. Хоча своє оперне мистецтво співак продовживав вдосконювати і відшліфовувати до останніх хвилин передування на оперній сцені.

Перебуваючи в Італії, на сцені різних театрів він виступав в одній групі з такими відомими італійськими співаками, як К'яра Бартоліні, Джакомо Роппа, Доменіко Рафаелі. Український співак завжди виконував головні та найскладніші ролі: в опері Белліні «Беатріче ді Тенда» роль міланського герцога Фліппо, в опері Г. Доніцетті «Люсія ді Ламмермур» головну партію лорда Генріха Актона, в опері «Браво» композитора Марліані роль Патриція Фюлакарі. Успіх українського співака

на італійській сцені був шалений. У Флоренції в театрі Леопольдо Семен Гулак-Артемовський стає першим басом. Місцева преса зазначала, що голосу такої сили звучання, як в українського співака, у той час не було в Італії.

Відомо, що наприкінці серпня 1841 року одну з вистав за участі Семена Гулака-Артемовського відвідав російський імператор Микола I, який перебував у Флоренції з приватним візитом. Виступ українського співака його зворувив до глибини коронованої душі. Цар побажав зустрітися з Семеном за сценічними лаштунками. Він висловив зняківіному артисту свое глибоке захоплення і подарував співаку особисту дорогоцінну діамантову каблучку. Захоплювалися голосом українського співака не лише королівські та вельможні особи. Італійський учитель Семена Гулака-Артемовського Аларі наголосував, що український співак має унікальний сформований голос з його природно постанововою. Цікаву оцінку вокальних даних співака дав його товариш по навчанню в Італії П. Михайлів-Острумов, у листі до М. Волконського він писав: «...Голос його став ще кращим і сильнішим, і довершеним, а головне, завжди рівним та приемним. Маю надію, що Артемовський з часом перевершить усіх басів італійських. Його чудовий голосу тут немає суперників».

Редактор популярного серед російської інтелігенції часопису «Літературна газета» Федір Коні після однієї з вистав зазначив: «Артемовський має величезний basso contanto. Тенорову половину своїх партій він виконує жваво і світло, і зі смаком. У цих партіях його можна слухати з насолодою до тієї межі, де баритоновий спів вливається в басовий і де його голос поглинається оркестром або хором». Не лишилась байдужою до українського співака велими інтелектуальними популярна газета «Северна пчела», у рецензії на одну із оперних вистав за участі Семена Гулака-Артемовського зазначалось: «Голос його звучний і сильний бас. Він бере грудьми, без напруження високої ноти аж до тенерівського «соль». Один із приятелів Михайла Глинки та художника П. Степанова генерал Моллер, пройджаючи біля імператорської опера, на другий день запитав своїх товарищів: «Яка пушка у вас учора ревіла». Ці слова досвідченого бойового генерала є свідченням виняткової сили голосу українського співака.

Голосом свого земляка та близького друга захоплювався і Тарас Шевченко. Після відвідин імператорської опери у 1843 році він пи-

сав своєму товаришу Г. Тарнавському: «А тепер через день дають «Руслана й Людмилу». Та що то за опера, то так ну! А надто я Артемівський співав Руслана, то так, що вже потилицю почухаєш — далі бі правда! Добрій співак, нічого сказати».

Обох видатних синів України об'єднувала рідна земля, взаємна пріязнь та багатолітня чоловіча дружба. Свідченням цього є їхнє листування, матеріальна допомога співака Кобзарю до присвячення поету пісня Семена Гулака-Артемовського «Стогіть явір над водою». Ії дуже любив Тарас Шевченко. Серед величезної кількості ролей, виконаних Гулаком-Артемовським в імператорській опері роль Руслана, мабуть, і донині ніким не перевершена.

Співаки такої сили голосу досить швидко сходять з оперного олімпу. Проте на сцені імператорської опери всесвітньої слави співак був визнаним оперним королем упродовж 22 років. Сценічна діяльність Семена Гулака-Артемовського — це лише частка його внеску в світову музичну культуру. Україна ж поціновує його як фундатора національної опери та геніального композитора. Його безсмертна опера «Запорожець за Дунаєм» й донині вважається перлиною українського оперного мистецтва. Сам композитор і найталановитіший виконавець ролі головного героя — козака Карася не залишив спогадів про історію створення опери. Але можна впевнено стверджувати, що без тісного спілкування з цвітом тогочасної української інтелігенції у Петербурзі, зокрема з Тарасом Шевченком, Миколою Костомаровим, Пантелеймоном Кулішем та нащадками славетних козаків, цей геніальний твір не був би створений.

Опера «Запорожець за Дунаєм» вже друге століття тріумфально ходить кроками сценами багатьох українських театрів. Проте не лише у царську добу, але й у роки більшовицького варварства та тиранії вона неодноразово потрапляла під заборону та ідеологічну цензуру, редагування. Ім'я ж видатного композитора та геніального співака десятиліттями витривалось з людської пам'яті та викривлювалось з мистецької історії України. Навіть у короткочасну добу ідеологічної відлитги радянські гебельси зробили немало, аби завулювати чи то карикатуризувати геройку та високий патріотизм славетної гулаківської опери, представити українські персонажі такими собі безтурботними й бездуховними пияками та гультіпаками. Тож і не дивно, що навіть сьогодні новітні доморощені музичні бузини у вченіх манітажах намагаються всіляко принизити геніального композитора та принизити безсмертне мистецьке творчіння видатного митця. Проте навіть цій певної категорії висміяні ще Тарасом Шевченком «доброзичливці» та «землячків» є ще одним доказом величі та невимушеності нашої першої національної опери.

Мусимо замислитися над тим, чому лише в 1953 році геніальному українському композитору та співаку відомому громадському діячеві та народному цілителю Семену Гулаку-Артемовському на його могилі на Ваганківському цвинтарі у Москві встановили перший пам'ятник. До 1971 року не було жодного пам'ятника величезному співаку, композитору та великому українцю і в самій Україні. На батьківщині видатного співака, у Городищі Черкаської області, постав цей пам'ятник не з ініціативи державних чиновників та партійних секретарів, а високопатріотичного фронтовика, далекого родича славетних Гулаків, мешканця містечка Городища Георгія Коваля. Упродовж десятиліть, розпочинаючи з доби хрущовської ідеологічної відлитги, ця геройчна людина з досить складним минулым вела боротьбу з компартійними манкуртами за по-

шанування видатного земляка та родича. Його листування з місцевими та київськими чиновниками могло скласти кілька грубезних томів. Кабінет всегородищенної партійного князька, саме так він називав чванкуватого першого секретаря райкому, фронтовик буквально брав утривалу облогу. Останній захоронив Георгія Коваля друкованим Тарасом Шевченко. Серед величезної кількості ролей, виконаних Гулаком-Артемовським в імператорській опері роль Руслана, мабуть, і донині ніким не перевершена.

Співаки такої сили голосу досить швидко сходять з оперного олімпу. Проте на сцені імператорської опери всесвітньої слави співак був визнаним оперним королем упродовж 22 років. Сценічна діяльність Семена Гулака-Артемовського — це лише частка його внеску в світову музичну культуру. Україна ж поціновує його як фундатора національної опери та геніального композитора. Його безсмертна опера «Запорожець за Дунаєм» й донині вважається перлиною українського оперного мистецтва. Сам композитор і найталановитіший виконавець ролі головного героя — козака Карася не залишив спогадів про історію створення опери. Але можна впевнено стверджувати, що без тісного спілкування з цвітом тогочасної української інтелігенції у Петербурзі, зокрема з Тарасом Шевченком, Миколою Костомаровим, Пантелеймоном Кулішем та нащадками славетних козаків, цей геніальний твір не був би створений.

Опера «Запорожець за Дунаєм» вже друге століття тріумфально ходить кроками сценами багатьох українських театрів. Проте не лише у царську добу, але й у роки більшовицького варварства та тиранії вона неодноразово потрапляла під заборону та ідеологічну цензуру, редагування. Ім'я ж видатного композитора та геніального співака десятиліттями витривалось з людської пам'яті та викривлювалось з мистецької історії України. Навіть у короткочасну добу ідеологічної відлитги радянські гебельси зробили немало, аби завулювати чи то карикатуризувати геройку та високий патріотизм славетної гулаківської опери, представити українські персонажі такими собі безтурботними й бездуховними пияками та гультіпаками. Тож і не дивно, що навіть сьогодні новітні доморощені музичні бузини у вченіх манітажах намагаються всіляко принизити геніального композитора та принизити безсмертне мистецьке творчіння видатного митця. Проте навіть цій певної категорії висміяні ще Тарасом Шевченком «доброзичливці» та «землячків» є ще одним доказом величі та невимушеності нашої першої національної опери.

Шлях до Симиренківського Платонового хутора, я частенько навідувався до Городища. Іноді заходив і до занедбаного та убогого приміщення музею славетного земляка. Завжди було соромно і за державу, і за малосвічену владу, і за байдужих до всього земляків великої людини.

Петро ВОЛЬВАЧ, вчений, письменник, голова Кримської філії НТШ м. Сімферополь
(Закінчення в наступному номері)

Федір Степанов народився 12 березня 1939 року у селі Казанка Миколаївської області. Він належить до тих дітей війни, з якими доля не дуже була побажливою. Фашистська авіабомба влучила пряма в біленьку хатинку, що стояла посеред села, і син з пораненою матір'ю залишився без домівки. Добри люди прихистили. А в 1946 р. сім'я перебралася до Кривого Рогу. Тут теж довелось скуштувати гіркої долі: голод 1947-го, перебування в дитбудинку на Карнаватці.

І все ж настав просвіток. Того ж голодного року пішов до 15-ї школи, сидів за однією партою з Лідою Решетняк, рідною сестрою Миколи Решетняка, який під час війни очоловав криворізьке підпілля. До речі, тут діяло і націоналістичне підпілля під орудою поета Михайла Пронченка, пізніше розстріляного гітлерівцями.

Потім частину учнів перевели до нової, 66-ї школи, яку і закінчив із срібною медаллю на радість своєї одвічної трудівниці — матусі-прибиральниці.

Саме у школі відчув потяг до літератури. Особливу підтримку отримав від тодішнього редактора газети «Червоний гірник» Миколи Миколаєнка, який очоловав криворізьке літоб'єднання. А в 1954 році на Всеукраїнському літературному конкурсі серед школярів став одним із переможців і одержав премію. Конкурс проводила газета «Зірка», а журі очоловав відомий український поет Валентин Бичко. Цікаво, що одним із переможців конкурсу був і Василь Латанський, нині відомий кримський український поет.

У 1957-1962 рр. навчався на філологічному факультеті Кримського педагогічного інституту. Потім — служба в армії, вчителювання в селах — знаменитій Ішуні, Лозовому під Сімферополем. Як літератор Ф. Степанов відбувся в основному як літературний критик, друкуючись в журналах Києва і Москви. Однак і поезія та проза у його творчості стоять далеко не на останньому місці. Вірші і критичні матеріали друкували, крім Кривбасу і Криму, в газеті «Літературна Україна», журналах «Україна», «Сільські обрії», у газетах Польщі та Австралії, в різних обласних центрах України.

Працював наш автор і в пресі — в газетах «Кримська правда», «Кримська світлиця», «Сельський труженик», видавництві «Таврида». Саме тут, а також у журналі «Кур'єр Кривбасу» виступив як прозаїк — з уривками з історичної повісті «Олександр, князь мангупський». В жанрі малої прози Ф. Степанов виступає вперше.

Федір Степанов — член Національної спілки писемників України з вересня 1994 р. Нині живе і працює в Сімферополі.

Художнику
Олександру Дузенку,
внукові діда Трохима
присвячує

Бродив собі луками приблудний кінь, і хтозна, скільки б йому отак ще валандатися, коли б не дід Трохим.

— Косю, косю, — манив дід бездомного гуляку.

Але той тільки підозріло позирав на старого здивованими очима, зберігаючи пристойну відстань настороженості, немовби хотів сказати: «Бозна, якого ти поля ягоди».

Але дід Трохим ні на краплиночку не був налаштований агресивно відносно однокої кончини. І одного разу, саме під вечір, коли на рожевіючий ще небозівід не встиг вигульнути щербатий місяць, а довкола залягла заупокійна тиша, Орлик (так охрестив його про себе дід), вигодивши мить, дав дідові наблизитися до себе, погладити крупа, ба навіть почесати за вухом, від чого було лоскітно і приемно, і покірно потопав услід за новим господарем.

Десь збоку Башбеку глухо бахнуло, і напохоні жаби здійняли неймовірний гвалт. Орлик очевидячки звін до пострілів: по ребристому тулубу його злегка промайнула ледь помітна хвилька брижів, та він незворошно продовжував брохати за своїм поводирем.

— От виродки триклят! — зле, напівголосом промімрив дід про німців. — Знову свій новий порядок наводять.

Вже густо засутеніло, а нездовзі село їй зовсім огорнула непроглядна темінь, коли дід Трохим, часто спотикаючись, чи то від хвилювання, чи через власну підсліпуватість, майже навпомацки дістався своєї хижі. Обережно, щоб не рипілі двері і не туркотіти засувами, відчинив воріття стайні і не забаривсь завести туди Орлика, аби подалі від людського ока і всіляких пресурсів.

— Будеш мені за Гнідка, — лагідно погладив розчепіреними вузуватими пальцями гриву тварини.

А той, відчувши ласку, від якої уже давненько відвик, завдячив дідові своїм заливищим конячим іржанням.

— Ну, ну, веселій байстрюче, не так голосно! — поплескав по боку коня дід. — А то, як зачуточі німці твої сантименти, то дістанеться і в хвіст, і в гриву нам обом.

У діда раніше був кінь Гнідко, та німці кудись забрали, певне, на загальні роботи, бо до іншого ваговоз навряд чи був здатний.

Та очі на те є дано, щоб бачити. Кота в мішку не сковаєш, а тут — кінь!. Та ще який! Після дідових піклувань, як після чаклунських ліків, Орлик, і так рослий від природи, почав помітно ту-

жавіти, наливатися силою.

— І навіщо ото вам, діді, така халепа? — скрушуно похитували головами сусіди. — Сили надміру маєте чи тлусті мішки зерна, щоб прогодувати такого велета?

— Німці, якщо побачать таке добро, то ще й подякують! — під'юджували інші.

— Не побачать, якщо не скажете! — кидав незлобно дід надокутивим. — Лепту маю.

Цікаві, остаточно переконавшись, що на схилку літ Трохим впав у дивацтва, погнали його сам на сам і більше не рушили, аби задарма не сердити старого.

Ранками повітря було ще свіжоколючим, довкіл ще лежала достоту набридла всім в'язка розквась, а в баюрах булькала холодночка від танучого снігу вода, та подекуди на темному простирадлі землі з'явилася сухі сірі латки.

Федір СТЕПАНОВ

такій нагоді замурзані сільські хлопчаки, що гралися на околиці, ледь зачувиши звук комендантської «комолбіні», вихором летіли у село і зачільно сповіщали:

— Мор їде!

Люди розбігались, хто куди, аби лише не попастися під гарячу морівську руку. Ним часто лякали неслухняних дітей: «Тихше, а то Мор прийде!». А одного разу наївті трапилася оказія.

...Мору якось закортіло похуватися перед фронтовими офіцерами своїм господарством і новим порядком у ньому. Саме були жнива, і в селі залишилися тільки кішки та собаки. Та що? Край села, саме там, де жила причинювата баба Килина, чулась ледь вловим човгання і час від часу легенський скрігіт. Трохи запилений, але ошатний «опель» плавно підкотив до подвір'я. Бля літньої печі просто неба стояла баба Килина і мисила тісто для локшини. Із комина спокійно вився сизий димок і тут же непомітно розплівав-

— А я й не ховаю! — з викликом кинув дід. — То тільки від злого ока треба ховати.

— Хитрий дід! — примржився комендант. — А кінь диво!

— Еге ж, нівроку собі.

— Карош коняка! — при-

засті до зайди і незадоволено фіркав, коли наблизився Мор. Воно б начебто і було вже спокійніше, коли б не...

Пройздив якось Нарайманом на своїй безмінній бідарці, запряженій хирлявою шкапійчиною, дільничний комендант Шмультке і теж ненароком углевід ділового коня. Далебі, його справжнього прізвища майже ніхто не пам'ятає: за постійно виєчу під носом прозору краплю його прозвали Сопливим. Прізвисько на повсякчас так і прилипло до нього. Що за один? Здирщик не згірший від Мора, тільки його, чином менший та зростом нижчий.

Цей довго не церемонився. На ділові умовляння, що кінь, либонь, уподобав райкомандант, ніскілечки не зважав: вивів Орлика, діловито загнуздав його, хитрувато підморгнув перекладачі — і бував такий.

Треба ж такому трапитися: ще не встиг улягтися придорожний пил від бідарки, як несподівано нагодився Мор і

ДІДОВА ЛЕПТА

НОВЕЛА

«Оце випогодилось, — лелів душою дід, якому вже давно вчувалася гуркотнява з-за Перекопу. — Сісти б отак на Орлика — і гайнути аж до Оленчука Івана в Стroganівку. Як-не-як — старі друзі ще з першої германської. А бачилися востаннє десь по громадянській».

Але знову, а насправді — пусті мірі, кумедна гра думок, балячки — пусті, як оте цебро. Бо ж відрізані від Херсонщини, як ножицями, Сивашем, валом Турецьким і німецькими постами з дротяними загородами.

«Цебро, дріт! Що за мана? Надворі весніє, а в мене залізячі в голові, — занепокоївся дід. — А ж гude!».

І достеменно, дідові хотіння й мирські діла житечні струмували поки що зовсім вrozітч, по різних рів'яках.

І видиво насправді було іншим.

То джеркотів, грімко торхочучи усім своїм металевим причандаллям, мотоцикл районного коменданта Мора. Дід спішно почав заводити Орлика до стайні. Та було вже запізно. Від Морового ока ніде не сковаєшся. Злючий і свавільний шваб. І здоровенний, як отої колгоспівський кнур Амбал, який ще до війни на виставку наївті потрапив. Навіснів німецький начальник, коли бачив, що хтось вештається без діла. «Все — очі, руки і ноги — повинне бути направлене на благо Великої Німеччини», — любив вторити він.

Особливо ж був лютий і немилоредний у жнива. Тоді село ніби вимирало. Всі діти, жінки і старики — були в цей час у полі. А Мор перевіряв виконання своїх розпоряджень особисто. І горе тому, хто попадеться йому на очі, вештається без діла, — шомпольних смуг на бідолашній спині не злічити.

— Ах ти ж, шельмо! — остаточно розшаленів Мор, і почав люто шмагати бабу по чім попало.

І їй здалося, що не Морова нагайка, а сотні гадючих язычків уг'ялися в тіло. Це вже було занадто. Розлючені не на жарт Килина спритно вхопила примус і пошпуріла ним у свого екзекутора. Той ж митті на комендантським мундирі непривабливими цятками зарябіли темні краплі бридкої рідини. Мор вражено вирячів очі, а баба вже вимала з печі тліочу червоними бісеринками головешку. Сварка почала приймати серйозний поворот. Переляканій Мор оторопіло позадував до автомобіля. Він знав:

— цмоував захоплено німець. Він підійшов до Орлика, поплескав його по спині, чомусь м'яко ткнув кулаком у черево, ошкірив зуби. Червона комендантова ряшка, осяяна злорадно посмішкою чужинця-коція, аж лисініла від задоволення, від чого видавалася Трохимові ще огиднішою. «І яким начинням напхано отої казанок? — мимохіті подумалося дідові. — Певне, баранчиком жиром замість мозку».

— Карош, карош коняка! — промовив оглядинами Мор. — Як звати красеня?

— Орлик, герр комендант.

— Так от що, старік, — уже по-наставницьки наказував комендант. — Доглядай Орліка, а я навідуватимусь.

І не встиг ще старий оговартися, як віддалік уже глухнув-танув деренчливий звук Морового мотоцикла.

— А байди би тебе чорти лоскотали, амбала нечестивого! — химерно вилаявся дід, якому так і забаглося проштампувати Мора кнуровим іменем, що потрапив на виставку. — Та й сам лопух добрий, — картав уже сам себе.

Оцей товстопікий нехлюднічур ягою, як мокрим рядном накрив. От тобі љ лепта! Тє ж мені — коньспіраторщик! І дід додав таке сороміцьке слово, від якого на душі відразу полегшало.

«А може, відпустити тебе, баламута, на всі чотири вітри, — бідкасав старий невагомно. — Ні, пропадеш ні за цаповою душу. Та ще й харцизам можеш у руки дістатися.

А може, це ю на краще, — лізла в голову, як он той метушливий жук, що душується шпарки в долівці, чергова думка. — За комендантською спиною менше будуть носа совати до стайні всілякі пройдисвіти. Надійного опікуна замав, — глузував уже сам із себе. — Протік... тарат, як казав ще до війни один лектор».

Після цього Мор з педантичною німецькою точністю щотижня з'являвся до ділової стайні, придирливо оглядав Орлика. Правда, той не виявляв особливої прихильності до зайди і н

— Гляди мені, старік! — підніс до самого дідового носа кувалди-кулаки Мор. — Шкуру зуплю, якщо коня проморгаєш.

А все село було живим свідком трохи незвичайної картини: в напрямку до дідового обійстя рухалася безкінна бідарка, а ззаду, неймовірно напружуючись, штовхали її Шмультке з перекладачкою, якісь жалогідні, нікчемні після польових перетурбаций.

Дільничний мовчки запряг свою шкапійчину й понуро покотив бідаркою в Башбек.

...Все лункіше громіли постріли з-за Перекопу. А надвечір Мор видав наказ: уранці зібралися усім сім'ям біля своїх дворів разом із збіжжям, продуктами і реманентом. За невиконання —шибеніця, яка для більшої переважності нашвидкуруч була споруджена в центрі села.

«Колобоче мій, — міліо у діда в грудях. — Ти від Мора втік, від Сопливого утік. Невже ж дістанешся цим пе-сиголовцям?»

Кінь ніби зрозумів дідові слова, якось трохи жалібно подивився на нього і з широю конячою довірливістю норовив лизнути старого в обличчя. У того від жалю стискалося серце.

— А дзуськи! — випалив дід і тут же скаменувся. — Можна й тихіше, конь-спіраторщик.

Надвечір дід Трохим з Орликом, забравши сяке-таке збіжжа і залишивши нікчемний мотлох і рам'я, подались на луки. Двері хати і стайні залишили навстіж відчиненими, аби не було підозрівості до дідового зникнення, хоча німцям і селянам у суєті і так було не до діда.

Тут, віддалік від села, Трохим давненько вже вирив собі землянку, нап'яв її хмизом.

«За дачу правитиме, — буркотів Орликів. — Коли наші прийдуть, рибу ловитимемо: буде де і від дошу сковата, і перепочити».

Різні думки, тривожні і солодкі навпреміш, непокойли діда. Про те, що наші наступають, він узнав від біженців.

— А Іван Оленчук — молодець! — гуторив сам з собою. — Герой! Знову наших через Сиваш убрід перевів. А ти тут, у болотах, шулься, як нікчемне мишленя. Конь-спіраторіця! Тьфу!

У важких роздумах і передчуттях минув день. Дід було уже задрімав, коли знадвору почучилось закличне Орликове іржання.

— Що ще за катаواسя? — крекчачи, почав вибиратися із куреня.

З боку Нарайману долинали поодиноки звуки глухих пострілів, ледь відчутний лемент. Лівий окраєць села був освітлений, мов потужним прожектором, багровою зачівою. Над однією з хат стрімко догори здіймався гоготячий шпилець полум'я. Очі діда волого забликали. Він розумів: то Мор помічається йому за Орлика. Все-таки скільки літ прожив у цій хатині. В ній минуло його карапузе дитинство, в ній побрався з Одаркою (царство її небесне!), звідси йшов на першу германську. Тут мінули й країні дні його подружнього життя.

— Тепер ми з тобою квити, — пожалівся конячині. — Обидва безхатні!

На ранок у село вступили наші. Німці спішно відступили, сподіваючись на по-

рятунок у горах.

«Біжіть, луципери, — аж спотикайтесь, все одно далі dna морського не втечете», — думав дід.

З невимовною тugoю зупинився Трохим біля того місця, де була його хата. Цілим лишився тільки цегляний за́кіптявіль бовдуру, а то все стіло дощенту. Оглянувшись пожарище і покопирсавши трохи у згарках, дід з Орликом почимчукав до школи, де на ганку чинно, зі строгим виглядом, походжав вартовий червоноармієць з гвинтівкою через плече.

— Агов, синашу, здоров був!

— Здрastуйте, папашо! — приязно, але стримано відказав вартовий.

— Мені старшого начальника треба! — поставив умову дід.

— Товариш майор зайнят. А мені, вибачте, папашо, розмовляти на посту не положено.

— Ну-ну-ну! То ми такі сердиті? — засокатав Трохим.

— Така вже військова субординація, папашо.

— Що-що-що-що? — не віторопав старий. — Супорядинація, кажеш. Цікаво, цікаво.

Дід був радий почути до свого запасу ще одне сміховинне слово, щоб потім при нагоді і без нагоди можна було nim козиряти.

— Що тут за галас? — двері колишньої вчительської відчинились, і на ганок вийшов середнього зросту, із стомленими від недосипання очима, чолов'я з погонами піхотного майора.

— Та тут от, товаришу майор, — виструнчився молодик, — громадянин дід вас питає. Каже, справа є.

— Я вас слухаю, батьку, — спускаючись з ганку і ручкаючись з дідом, сказав майор.

— Та от, товаришу начальник, — почав викладати давно наболіле дід. — Лепту маю.

Огіря свого прудконого хошу нашим красивим воїнам віддати, нехай швидше жечуть германа.

Уважно вислухавши дідову сповідь, майор захоплено обивлявся Орлика.

— Що красен, то красен — нічого не скажеш. І осанка відмінна, і міцний, як горіх, — і вже звернувся безпосередньо до Трохима, ніби зінчев'я: — То не вашу хату спалили німці?

— Мою, луципери.

Довкола погорільця зібрається чималенький гурт односільчан — цікавість заїдала.

— Поживете поки що, батьку, при школі, — сказав перегодя майор. — А стане село на ноги — і вашу хату відбудують. Підуть дітки до школи — будете сторожити їхню домівку. А кінь у ха-

зяйстві вам ще й як знадобиться!

— Не ображайте старого, товаришу начальник. Скільки я напоневірився з Орликом, щоб вам його у повній справності вручити.

— Спасибі велике вам... Звіняйте, як величити?

— Трохим Григорович, дід Трохим.

— Трохим Григоровичу, за огіря, — ще раз потис руку старому майору. — Шаріпов! — окликнув сержанта, що проходив мимо. — Відведини коня комеску.

І він любовно погладив Орлика по крупу.

— Ага! Зайди до начіфіна — нехай даста розписку і чек на ім'я... Вибачте, батьку, як виша прізвище?

Дід Трохим спохмурнів, не задоволено насутився. «Так нічого й не зрозумів това-риш начальник. То це ж як виходить? Ми — вам, а ви — нам. Зрівнялівка якась, чехарда. Дід Трохим не продає, не міняє, а дарує. Так, так, широ, від серя. Адже він не шпікулянт. Он Килина — причинювата, а й та не побоялась на Мора руку підняти. Оленчук Іван, його старий приятель, — герой, знову наших через Сиваш провів. А він, Трохим, при повнім здоров'ї — невже гірший? Та якби не підсліпуватість — то ще й германа поміг би викишувати геть, до нечистого на сковорідку».

— Гроші я не візьму! — відповів понуро, але твердо. Тихо стало навколо. Майор зосередився.

— То ви, батьку, кажуть, Івана Оленчука знаєте?

— Ще б пак! — пожавіваш дід. — Ми з ним ще з першої германської приятелі.

— Ну, тоді все ясно! — ніби вибачаючись, розважливо розвів руками майор, і тут же дістасав з кишені опецькуватого кисета.

— Курите?

Чи смале він? Та всю ж війн крутив козячі ніжки з перетрого торішнього листя. Аж зараз у роті гірко, як згадає. А тут — справжній тютюнєць: запашний, січений.

Дід Трохим вийняв обривок бозана-якої газети, акуратно посипав духмяне зело, послинив самокрутку. Смачно затягнувся, здалося, поширав, подобрішав білій світ.

— Візьміть, батьку, — простягнув кисета майор.

Дід щось хотів розсудливо заперечити, та майор, широко усміхнувшись, лагідно наполіг:

— Взмін папірця, від душі.

— Спасибі, товаришу начальник, — подякував дід Трохим, і щось таємниче, незагненне для гурту, на мент осяло його вид.

А він уже бачив: де й танк не пройде у підступах, захаращених брилами і деревиною горах, там відважний вершник, осідлавши могутнього велета-кона, нестремно переслідує супостата, що непрошений, як злодій, прийшов на цю чудесну землю, обагряючи її праведною кров'ю. І не буде йому помилування — ні від коня, ні від вершника. Дід глибоко затягнувся і важко зітхнув.

«Мабуть, таки шкода старому красеня, — подумав майор. — А може, то після тютюнової голодухи? То час то бував».

Але тютюн тут був ні при чому.

* Крім союзників Німеччини, значна кількість чехословаків воювали на боці кримських партизанів.

Джерела

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

БЕРЕЗЕНЬ

15

1927 р. — почалося будівництво Дніпрогесу.

1939 р. — Карпатська Україна проголосила незалежність. Сойм Карпатської України затвердив державну символіку — золотий тризуб і гімн «Ще не вмерла Україна».

Народився:

1891 р. — Григорій Нестор, український чоловік, найстаріша в світі людина (†2007). Прожив 116 років та 270 днів. Пережив австрійську, польську та радянську владу.

16

1664 р. — поляки розстріляли українського гетьмана Івана Виговського.

1880 р. — за підозрою в революційній агітації заарештовано українського поета Івана Франка.

1917 р. — засновано Український військовий клуб ім. Павла Полуботка.

Народилася:

1882 р. — Христина Алчевська, відома поетеса, перекладач і педагог. Перекладала твори П. Беранже, Вольтера, В. Гюго, Ж. Верна, Л. Толстого. В садібі Алчевських у Харкові наприкінці XIX століття було встановлено один з перших в Україні пам'ятників Т. Шевченку. Чимало її віршів стали народними піснями. Померла у Харкові 1931 року.

17

1674 р. — Івана Самойловича було проголошено гетьманом всієї України. Намагався об'єднати Правобережжя та Лівобережжя. У результаті вторгнення османських військ втратив контроль над Правобережжям.

1917 р. — у Києві створили Центральну Раду.

1951 р. — Українська повстанська армія (УПА) закликала США допомогти їй у боротьбі з СРСР.

Народилися:

1847 р. — Федір (Хведір) Вовк, український антрополог, археолог, етнограф (†1918). Федір Вовк зробив дуже вагомий внесок у розвиток української антропології.

1874 р. — Августин Волошин, український громадський діяч, священик, президент Карпатської України (1938-1939).

Помер:

1942 р. — у концтаборі Сандармоху був розстріляний Валер'ян Поліщук, український письменник, поет і прозаїк, літературний критик і публіцист.

18

Народився:

1969 р. — громадський діяч Василь Іванчук, кращий шахіст України.

З березня 2013 року поїздкою переможців до Ялтинського музею Лесі Українки та декламуванням поезій біля фортепіано, до якого торкалася рука геніальної поетеси, завершився IX Всеукраїнський конкурс учнівської та студентської творчості «Змагаймося за нове життя!», присвячений Лесі Українці, який був започаткований відомою громадською діячкою та меценатом п. Марією Фішер-Слик (Горонто, Канада) у 2004 році.

Конкурсантів вітала берегіння Лесиній спадщини в Криму, доктор філологічних наук, член Національної спілки письменників України, багаторічний директор музею Лесі Українки у Ялті Світлана Олексіївна Кочерга.

Організаторами цьогорічного заходу стали: Кримська філія Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України, Міністерство освіти, науки, молоді та спорту АРК, Всеукраїнське товариство зв'язків з українцями за межами України (Товариство «Україна — Світ»), кафедра української філології та українознавства ТНУ ім. В. І. Вернадського, Ялтинський музей Лесі Українки, ЗОШ № 29 м. Сімферополя, за підтримки Постійного Представника Президента України в АРК, державних та громадських організацій.

Понад тисяча конкурсантів із більше як 200 навчальних закладів АР Крим змагалися в 6-ти номінаціях: «Декламація», «Інсценізація», «Твір», «Науково-пошукова робота», «Малюнок» та «Аудіовізуальний твір». Здобути учасників за номінаціями оцінювали 52 дуже фахові члени конкурсних комісій. Серед них доктори і кандидати наук, академік КАН, викладачі ВНЗ, учителі-методисти, письменники, представники державних та громадських організацій Сімферополя та Києва.

Перед початком свята-конкурсу всі бажаючі могли переглянути малюнки учасників, а також аудіовізуальні твори переможців змагання.

Фінальна частина IX Всеукраїнського конкурсу учнівської та студентської творчості «Змагаймося за нове життя!», присвяченого 142-ї річниці з дня народження геніальної української поетеси Лесі Українки, розпочалася 2 березня 2013 року в актовій залі Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського закличним співом веснянок у виконанні лауреата республіканських, всеукраїнських та міжнародних конкурсів фольклорного ансамблю «Радониця» (художній керівник Олена Полетнева). Пісня «Золотого голосу ТНУ» Юлії Качули, звучання скрипки (студентка IV курсу Кримського музичного

«ЗМАГАЙМОСЬ ЗА НОВЕ ЖИТЯ!»

ВІДБУВСЯ ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП ІХ-го ВСЕКРИМСЬКОГО КОНКУРСУ УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ, ПРИСВЯЧЕНОГО ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

училища ім. П. І. Чайковського Валерія Юрчик), літературно-музична композиція (Ірина Карнакова, Юрій Хропаченко, Світлана Осадченко, Вільдан Мілушев, Олена Михайлівська), фрагменти фільму про відкриття першого етапу конкурсу в номінації «Малюнок» (школа № 29 м. Сімферополь), різноманіття зовсім маленьких і дорослих красунь-дівчат у вишиванках створили справжній феєрверк єднання дітей різних національностей навколо славетної й улюбленої письменниці нашого народу, феноменальної жінки у світовій культурі — Лесі Українки.

«Леся Українка, подолавши тяжкий шлях, піднялася «на гору кругу крем'яну», сягнула вершини людського духу. Вона посила гідне місце серед великих і безсмертних мужів, таких як Гомер, Данте, Шекспір, Гете, Пушкін і Шевченко, Бетховен і Чайковський, Мікланджело і Рембрандт», — сказав у вітальному слові доктор філологічних наук, професор кафедри українського мовознавства, декан факультету української філології та українознавства ТНУ ім. В. І. Вернадського Ю. Ф. Праділ. Розповівши про історію виникнення цього конкурсу, мету його проведення, об'єднав усіх присутніх та учасників Лесиними словами: «Берімось до роботи, змагаймося за нове життя!».

А перший заступник Постійного Представника Президента України в АР Крим В. М. Дегтярьов, озвучуючи вітання та нагороджуючи Подяками від Постійного Представ-

ника Президента України в АР Крим В. Т. Плакіді найактивніших організаторів змагання, сказав, що проведення конкурсу «Змагаймося за нове життя!» сприяє відновленню засад патріотичного виховання нашої молоді, інтелектуального зростання нового покоління українців.

На святі були вітання та нагороди і від Героя України, письменника, голови Товариства зв'язків з українцями за межами України «Україна — Світ» Івана Драча. Її виголосив головний спонсор конкурсу, перший заступник голови Кримського відділення Товариства «Україна — Світ» Василь Стефанюк, давши від себе, що найкращим дарунком до Лесиного дня народження від кримських школярів та студентів є зростаюча кількість шанувальників її творчості.

«Кілька місяців поспіль конкурс спонував школярів та студентську молодь у багатьох містах і селах Криму, а також всієї України (на конкурс надіслили свої роботи студенти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, школярка з міста Суми, а також приїхали учениці Харківської спеціалізованої школи I-III ступенів № 93 Анастасія Берюк та Олена Сергієнко разом зі своєю вчителькою української мови та літератури Ганною Ігорівною Кондрою) перевірити їй осмислити творчість геніальної української письменниці, по-своєму передати захоплення майстерністю витонченого полум'яно-го слова Лесі Українки, — сказала директор Кримської філії Інституту інноваційних технологій і змісту

освіти МОНМС України Є. В. Бикова. Вона передала ширі вітання та Подяки організаторам змагання за інноваційний підхід до навчання та виховання молоді від члена-кореспондента Національної академії педагогічних наук України по Відділенню загальної середньої освіти, доктора історичних наук, професора, директора Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України Олександра Андрійовича Уода.

Рекордна кількість учасників у номінації «Декламація» та «Інсценізація» — 413 конкурсантів, що випробували свої сили одночасно в одинадцяти вікових категоріях, засвідчилася про зростання популярності щорічного заходу.

Переможцями в номінації «Декламація» та «Інсценізація» стали:

Осадченко Світлана, учениця 1 класу НВК «Українська школа-гімназія», Мартиненко Ганна, учениця 2 класу НВК «Школа-ліцей» № 3 ім. А. С. Макаренка, Рибалко Григорій, учень 3 класу Артеківської спеціалізованої школи I-III ступенів з поглибленим вивченням іноземних мов Ялтинської міської ради АР Крим, Мамутова Еліна, учениця 3 класу НВК «Українська школа-гімназія», Селютіна Карина, учениця 4 класу НВК «Школа-гімназія» № 25 Сімферопольської міської ради АР Крим, Меджитов Костянтин, учень 4 класу театральної студії «Імпровізація» Ялтинського центру дитячого та юнацького мистецтва, Корабльова Дар'я, учениця 5 класу НВК «Школа I-III ступенів № 6 — Центр розвитку дитини «Академія дитинства» м. Сімферополь, Козьменко Мілана, учениця 6 класу Джанкойської загальноосвітньої школи-комплексу I-III ступенів № 2, Мазінова Айше, учениця 6 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 33 Сімферопольської міської ради, Резинченко Катерина, учениця 6 класу НВК «Школа-ліцей» № 17, Жук Ельзара, учениця 7 класу Зернівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Красногвардійського району, Заурова Маріям, учениця 7 класу НВК «Школа-гімназія», Дергаус Катерина, учениця 7 класу НВК «Школа-ліцей» № 3 ім. А. С. Макаренка, Белєєва Ольга, учениця 8 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 26 Сімферопольської міської ради АР Крим, Ламакіна Дар'я, учениця 8 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 23 Сімферопольської міської ради АР Крим, Курята Ілля, учень 8 класу Новопокровської загальноосвітньої школи I-III ступенів Красногвардійської районної державної адміністрації,

Преснякова Ганна, учениця 8 класу НВК «Школа-колегіум» № 14, Чумак Євгенія, учениця 9 класу НВК «Школа-гімназія» Вишневської сільської ради Красноперекопського району, Валин Ілона, учениця 9 класу НВК «Українська школа-гімназія», Юсупов Арлен, учень 9 класу Добрівського НВК «Школа-гімназія», Галинський Андрій, учень 10 класу Победненської загальноосвітньої школи I-III ступенів Джанкойського району, Мансурова Зоя, учениця 10 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 12 Сімферопольської міської ради АР Крим, Ібраїмова Зера, учениця 10 класу НВК «Школа I-III ступенів № 6 — Центр розвитку дитини «Академія дитинства» м. Сімферополя, Тушмінцева Марія, учениця 11 класу НВК «Школа-ліцей «ВКЛ» Сімферопольської міської ради АР Крим, Чогановський Михайло, учень 11 класу НВК «Школа-ліцей» № 9, Фетислямова Аджер, учениця 11 класу Зарічненської загальноосвітньої школи I-III ступенів кримськотатарською мовою навчання Джанкойського району, Єкшина Марія, студентка 1 курсу коледжу ТНУ ім. В. І. Вернадського, Ричкова Вікторія, студентка 1 курсу Сімферопольського коледжу Національного університету харчових технологій; театральна група студентів Сімферопольського музичного училища ім. П. І. Чайковського (Усєйнова Еліна, Бегма Марія, Рудінова Анастасія, Сасанова Поліна), театральна студія учнів ЗОШ № 2 Сімферопольської міської ради (Войтюк Арина, Абібулаєва Лілія, Аллохін Володимир, Наринський Володимир, Бурдаков Олексій).

Сто двадцять два роки тому Леся Українка ступила на кримську землю. Тут вона знаходила фізичне полегшення своєму зболеному тілу неабияке натхнення. Твори, що були написані в кримський період, увійшли до золотого фонду світової літератури. Натхненні Лесиним словом, котре «має те, що не вмирає», юні письменники і поети, дослідники і пошукоці продовжили змагання за «нове життя» і у своїх роботах показали захоплення особистістю геніальній жінки-українки, її свіжим пломенистим словом, засівдчили високий рівень розуміння унікальності ролі Лесі Українки у формуванні еліти нашого народу.

Переможцями в номінаціях «Науково-пошукова робота» та «Твір, «Поезія» стали:

Жукова Христина, учениця 8 класу НВК «Таврійська школа-гімназія № 20» Сімферопольської міської ради АРК, Афанасенко Катерина, студентка III курсу Сімферопольського коледжу Національного університету харчових технологій, Мороз Ольга, учениця 7 класу НВК «Школа I-III ступенів № 6 — Центр розвитку дитини «Академія дитинства» м. Сімферополя, Ждан Христина, учениця 10 класу Стальнівської загальноосвітньої школи I-III ступенів; Пастушко Надія, студентка РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» м. Ялти, Стародубцева Любов, студентка РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» м. Ялти, Стародубцева Любов, студентка РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» м. Ялти, Олеся, студентка III курсу Луганського національного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Своє віміння в образному відтворенні рядків із поезії Лесі Українки продемонстрували юні художники, які спочатку в зачному турі, а потім і очно доводили свою ширу любов до Лесиного слова і зуміли подарувати справжню естетичну насолоду своєю майстерністю.

Переможцями в номінації «Малюнок» стали:

Биков Максим, учень 2 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 34 Сімферопольської міської ради АРК, Стародубова Ганна, учениця 5 класу НВК «Школа-гімназія» № 25 Сімферопольської міської ради АРК, Ушакова Софія, учениця 5 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 Сімферопольської міської ради АРК, Стопа Ярослава, учениця 7 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 29 Сімферопольської міської ради АРК, Позднякова Христина, учениця 9 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 сmt.

Багерове Ленінського району АРК, Метелін Денис, студент 2 курсу Кримського республіканського вищого навчального закладу «Художнє училище ім. Самокиша», Шепеті Ганна, студентка 1 курсу Сімферопольського коледжу НУХП, Пожидаєв Данило, учень 7 класу загальноосвітньої школи I-III ступенів Джанкойської міської ради АРК.

Другий рік поспіль проводиться змагання це за однією номінацією — «Аудіовізуальний твір» (теле- і радіопередачі, телефоні, радіопостановки, відеопрезентації), до якої долучаються не лише діти та студенти, а й дорослі, що творять для дітей. Юні й поважні кримчани, що кроють в ногу з сучасністю, своїми роботами довели, що не згасає зацікавленість творчістю та передуванням. Лесі Українки саме на кримській землі, шириться любов до українського слова, до найкращих наших святынь.

Переможцями в номінації «Аудіовізуальний твір» стали:

Маркова Світлана, учениця 8 класу Грушівської загальноосвітньої школи I-III ступенів м. Судака, Тушмінцева Марія, учениця 11 класу НВК «Школа-ліцей «ВКЛ» Сімферопольської міської ради АРК.

«Усвідомлюючи важливість розвитку дитячої творчості, створення системи виявлення талановитих та обдарованих дітей, підтримки їхніх творчих, інтелектуальних досягнень та звертаючи увагу на заохочення кримських школярів та студентів різних національностей до вивчення української мови, ми вже дів'ять років поспіль проводимо конкурс «Змагаймося за нове життя!», присвячений Лесі Українці. Конкурс став наймасовішим і, впевнено, найпопулярнішим творчим заходом, у якому може реалізувати себе кожен бажаючий. Віримо, що набутий величезний досвід організації та проведення змагання стане цікавим і для інших регіонів України, — сказала голова оргкомітету, заслужений вчитель України Тетяна Захарова.

Переможці отримали дипломи, книги, заохочувальні призи та подарунки.

Організатори щиро вдячні спонсорам:

директору підприємства «Світ» — Василю Степановичу Стефанюку; голові громадської організації «Фронт Змін» — Бурбаку Олексію Юрійовичу;

директору державного підприємства «Видавництво і друкарня «Таврида» — Литвакову Андрію Володимировичу;

Особливу вдячність висловлюємо:

Плакіді Віктору Тарасовичу — Посітільному Представнику Президента України в АР Крим;

Багрову Миколі Васильовичу — ректору Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського;

Гончаровій Наталії Георгіївні — міністру освіти, науки, молоді і спорту АРК.

Смирнову Олегу Костянтиновичу — голові громадської організації «Інтеграція і розвиток»;

А також вдячні:

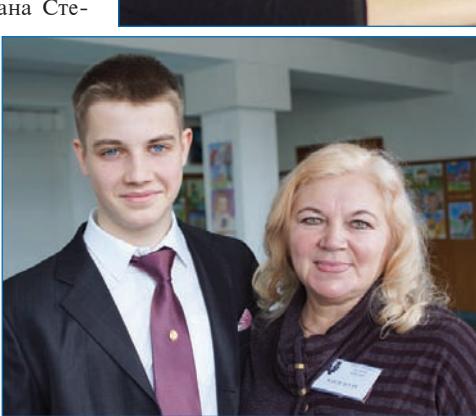
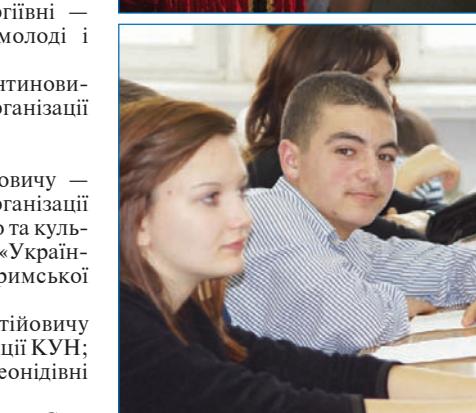
Щекуну Андрію Степановичу — директору громадської організації «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім», редактору кримської газети «Думка»;

Овчарку Василю Леонтійовичу — голові кримської організації КУН; Шарьовій-Форост Раїсі Леонідівні — дитячій поетесі;

родинам Миколі і Степана Стефанюків, нашим учителям, наставникам, шанованому й вимогливому журі, працівникам ТНУ ім. В. І. Вернадського і загальноосвітньої школи № 29, всім небайдужим, хто долучився до організації і проведення цього конкурсу.

Оргкомітет конкурсу

(Tel. для доділок:
0652-62-04-68,
050-190-08-87)
(Продовження теми —
на 14-й стор.)

ВІТАЄМО ПЕРЕМОЖЦІВ ФАНТАСТИЧНОГО КОНКУРСУ У «ДЖЕРЕЛЬЦІ!»

Перше місце за кращий фантастичний твір про наше майбутнє жури присудило **Ленарі АБЛЯМІТОВІЙ**, учениці 10 класу Прудівської ЗОШ I-III ст. Советського району АР Крим. Ленара отримує в нагороду оцю солодку ялинку (на фото), яка вся зроблена із цукерок, і поістівість М. Гоголя «Тарас Бульба» (двома мовами!) київського видавництва «Книга Роду».

Друге місце — в учениці 6-Б класу гімназії № 1 м. Сімферополя **ОліДЕШЕНКО**, яка своїм твором закликала зберегти людяність і в майбутньому. Подарунок — хрестоматія від «Книги Роду» з творами Вальтера Скотта («Айвенго», «Квентін Дорвард»).

Третьє місце — в учениці 7-А класу Грушівської ЗОШ (м. Судак) **Дарини ЗБРИЦЬКОЇ** (публікуємо сьогодні її твір про майбутнє Судака). У нагороду Дарина також отримує хрестоматію від «Книги Роду» — з творами М. Гоголя («Мертві душі», «Ревізор» та ін.).

Зaproшуємо переможців до редакції «КС» за призами!

Контактний телефон — 0999 6666 50.

ЯКИМ Я БАЧУ СУДАК ЧЕРЕЗ 20 РОКІВ?

Хто з нас не мріяв? Хто не бажав зазирнути у майбутнє? Я гадаю, що такої людини немає, бо не тільки діти, але й дорослі завжди мріють. Я також люблюю мріяти. У мене багато мрій — і маленьких, і великих. Мрію потрапити до Англії або Франції, здійснити подорож світом.

На жаль, ще не створили машину часу, тому у цьому творі я хочу помріяти про майбутнє моєго рідного куточка — міста Судак. Чому помріяти? Бо ніхто з нас не знає, що чекає років через 20. Але я вірю, що все буде дуже добре.

Сама я мешкаю у селі Перевалівка, яке відноситься до Судака. Я вважаю, що Судак — це велика перлина Криму, а усі села, які його оточують, його маленькі діточки — перлинки.

Яким же буде майбутнє Судака? Мені здається, що воно буде яскравим, безтурботним, цікавим, сповненим незвичайних подій. Я мрію, що не тільки у Судаку, а й у його регіоні будуть відкриті нові школи. Там будуть широкі простори коридори, прикрашені квітами, велиki і світлі класи. Тут будуть спортивні комплекси з тренажерами залами й басейнами.

Також я мрію, щоб були відкриті нові дитячі садочки, щоб побудували нову і велику лікарню. На території садків будуть великі дитячі майданчики, оздоблені чарівними мозаїками, різноманітними статуями казкових героїв. А у лікарні буде найновіше і найсучасніше обладнання, тут працюватимуть висококваліфіковані лікарі.

Я мрію, що у Судаку буде відкрито притулок для бездомних тварин. Там за ними доглядатимуть, лікуватимуть, навчатимуть їх правильно поводитись, шукатимуть для них добріх вірних господарів.

Також я дуже вірю, що нашими вулицями не будуть ходити, в жодному будинку не будуть жити бездомні діти-сироти або самотні старі люди, бо ніхто ніколи не покине своїх дітей, не залишить стареньких батьків.

Я дуже хочу, щоб у Судаку, на березі моря, побудували великий дитячий осередок, де б не тільки приїжджі діти, але й місцеві зможли б побувати. Вони б мали можливість безкоштовно відпочивати й оздоровлюватися на канікулах. Тут було б фантастичне підводне містечко, і діти зможли б гуляти по дну моря, спостерігати за морськими мешканцями.

Я вірю, дуже вірю, що Судак стане не тільки перлиною Криму, але й усього світу. Це буде нове сучасне місто із широкими вулицями, високими комфорtabельними будинками, красивими фонтанами, затишними парками, сучасними зонами відпочинку. Шоб Судак потопав у зелені та квітах. Також тут буде науковий та навчальний комплекс, де б молодь зможла отримати будь-яку з професій, котра популярна у нашому регіоні. Судак буде найсучаснішим туристичним центром. До нас приїжджають туристи з усіх куточків планети, щоб милуватися краєвидами нашої перлини.

Я впевнена, що мої мрії справдяться, треба тільки вірити і намагатися втілити їх у життя, і тоді здійсниться найфантастичніше. Вірю, що нас знатимуть в усьому світі, поважатимуть за досягнення і за вміння створювати прекрасне.

Дарина ЗБРИЦЬКА,
учениця 7-А класу Грушівської ЗОШ

м. Судак

«КРИМЧАНОЧКА»

Всім привіт! Мене звати **Ніка Соколова**, мені 7 років. Я живу в найдивовижнішому куточку світу — Криму! Навчаюся у першому класі сімферопольської гімназії № 9, вважаю, що у мене найкращий і найдружніший клас. Наша вчителька, Світлана Анатоліївна Прочитанська, щодня читає нам чомусь новому та цікавому. Ми вже багато знаємо про навколошні

У ЯЛТУ, ДО ЛЕСІ...

Щороку, коли настають останні дні боротьби сонячної весни з холодною зимою, ми відзначаємо Лесині роковини. В

Ялті вже склалася традиція проводити в музеї Лесі Українки, що є відділом Ялтинського історико-літературного музею, свято «Сім стрін», приурочене до Дня народження геніальної письменниці. Зайве нагадувати, насільки важливим було наше місто для поетеси: численні кримські тексти, початок драматичної творчості, фатальні та романтичні зустрічі і ялтинський медовий місяць, єдиний у світі запис голосу Лесі Українки, зроблений у нашому місті.

Не менше значення мала і Леся Українка для Ялти. Завдяки таким геніям, як вона, котрі своєю присутністю освячували маленьке курортне місто, Ялта мала змогу долучитися до українського слова, культури. А у скарбниці світової літератури з'явилися нові поетичні штрихи до незабутнього образу нашого краю.

Цьогорічне святкування виявилося унікальним, осільки на відміну від попередніх

ЗА ДУМКАМИ ДОНЬКИ ПРОМЕТЕЯ

Червоною ниткою крізь історію української літератури полум'яніють слова величної і мужньої Лесі Українки. Життєпис поетеси назавжди поєднався з Кримом, тут вона жила і творила, боролася за своє здоров'я. Кримські шанувальники творчості Лесі Українки пильно оберігають все, що пов'язує доньку Прометея з півостровом.

Я дізналася, що юрічно проводиться творчий конкурс серед учнів та студентів, присвячений славетній українській поетесі, і вирішила взяти участь у змаганні, тим самим висловити свою пошану і захоплення цією неймовірною жінкою. Мене надихає сила її слів, що збереглася крізь століття і зараз розпалює полум'я у серцях людей, її незламність, сила духу.

Я вирішила написати твір, висловити те, що викликають у мене думки Лесі Українки і разом із її віршами вирушила у подорож в пошуці своєї мрії. Для мене це стало не просто змаганням з іншими учнями, а боротьба із самою собою. Чи вдається мені з палкіх слів поетеси викувати свою мрію, чи не загублюється у лабіринті думок, почуттів? І мені вдалося. Я ніколи не відчуvala такого вихору емоцій, як тоді, коли дізналася про свою перемогу. Тепер мені стало зрозуміло, що гасло «Змагайтесь за нове життя!», під яким проходить конкурс, дійсно має закарбувати у серці кожен, хто хоче боротися за своє місце під сонцем.

Лірика Лесі Українки ховає у собі особисті таємниці поетеси. Кожен, хто намагається донести її вірші до слухача, наштовхується на цю невидиму стіну. Я вирішила спробувати віднайти таємницю поезії «Твої листи завжди пахнуть зів'ялими трояндами», яка зачарувала мене. Ці слова просто пропалоють папір відвертістю, тендітністю і стражданням, вірою, надією. Мандруючи сторінками її біографії, спогадів про Сергія Мержинського, якому присвячений вірш, я намагалася зрозуміти і пізнати ці почуття і дійшла висновку, що витримати

років тривало, на диво, два дні. Мабуть, так мало бути, осільки цей рік особливий – рік пам'яті письменниці – 100 років, як Лесі нема з нами, але, безумовно, лише фізично, осільки пророчими стали її слова, що вона вклала в уста однієї зі своїх героїнь:

Hi, я жива, я вічно буду жити!

Я в серці маю те, що не вмирає!

Розпочалося святкування днем відкритих дверей музею, коли всі охочі мали змогу безкоштовно пройтися залами музею, зануритися у світ слова, літератури, світ геніальної письменниці. Цього року бажаючих виявилося чимало.

Традицією вже стало відкривати святкові заходи біля добре відомого ялтинцям пам'ятника письменниці, що давно став візитівкою нашого музею та прикрасою Ялти. Цьогоріч, як і завжди, святкова програма розпочалася з вітального слова виконуючої обов'язки керівника музею А. С. Сушкової та почеших гостей: Л. О. Ковалчук (заступника начальника Управління культури Ялтинської міської ради) та Г. І. Матвіенко (заступника

керівника Інституту філології, історії та мистецтв). Можливість поринути у вишукана слово Лесі Українки надали своїми виступами студентки Кримського гуманітарного університету Уляна Кравченко (вірш «Татарочка») та Юлія Березницька (вірш «Contra spem spero»). І на завершення урочистої програми – покладання квітів до пам'ятника Лесі. Приємно було споглядати за тим, що в цей особливий день було людно – переважно студенти та молодь, які мали змогу іншими очами подивитись ще раз на пам'ятник письменниці, доторкнутися до її слова, відчути трохи іншу атмосферу...

Продовження святкової програми відбувалося у затишній залі музею, яка навіть виявилася замалою для такої великої кількості глядачів. Тут ще раз кожен мав змогу переконатися, осільки багатогранною є постати Лесі Українки. Її життєвий шлях та творчий доробок надихають літераторів, театралів, художників, музикантів, науковців... Тут, в ошатній вітальній залі музею глядачі поринули у світ музики, почувши гру рояля бандури. Інтелектуальна гра «Знавці «Лісової пісні» серед студентів 4 курсу допомогла відчути казкову атмосферу та зустрітися з героями відомої драми-феєрії Лесі Українки – «Лісової пісні», світ якої чарує все не одне покоління. Як не дивно, але це був саме той випадок, коли в інтелектуальній грі переможця не виявилося.

Новаторське відчуття та розуміння поетичного слова письменниці продемонстрували учні ЯНВК «Українська гімназія ім. Степана Руданського» та Ялтинського навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей» № 9. Варто відзначити, що один з них – Михайло Чагановський згодом поїде переможне місце на конкурсі «Змагайтесь за нове життя!».

Окрасою свята виявився виступ-експромт ще зовсім маленької дівчинки, яка прийшла як глядач разом зі своєю бабусею. І тепліше стає від того, і тішить надія, що живе ще українське в серцях і душах підростаючого покоління. Можливо, саме вони здатні змінити на крає і переняти ті обов'язки, яких дотримувалася протягом усього свого життя і втілює протягом століть свою творчістю Леся Українка – обов'язків берегіні нації. Адже слово, що бринить з дитячих вуст, сприймається зовсім по-іншому, і здатне

доторкнутися до найпотаємніших струн наших душ і сердець.

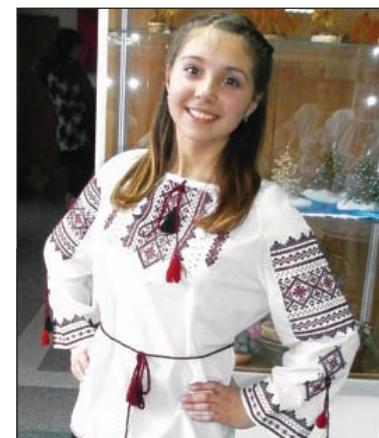
26 лютого свої двері відчинив Ялтинський театр ім. А. П. Чехова, на сцені якого ожили герой драматичної поеми Лесі Українки «Оргія» у виконанні артистів Кримського академічного українського музичного театру. Зі вступним словом виступила С. О. Кочерга. І ось піднято завісу, і ми поринули в античний світ тексту Лесі Українки. Це була вагома подія для ялтинців. І велика відчайдість акторам Кримського академічного українського музичного театру та режисерів В. Гуменюку, які надали можливість продовжити святкування і ще раз поринути у світ творчості Лесі Українки та зробили колоритним завершення свята.

Надія ПАСТУШКО,
старший науковий співробітник
музею Лесі Українки в Ялті

натхнення Лесі Українки.

З теплими словами привітання виступила палка прихильниця творчості доньки Прометея, засłużений працівник культури АР Крим, доктор філологічних наук, кримська поетеса Світлана Кочерга. На згадку про цей пам'ятний день вона усім подарувала збірку своїх віршів.

Потім усі відправилися на прогулку по місту. Валентина Адамівна

Овсійчук, голова методоб'єднання вчителів української мови та літератури м. Ялти, сказала, що можна відвідати могилу видатного українського поета, талановитого лікаря Степана Руданського. І ми вирішили віддати шану письменнику. Дорога до старого кладовища, де похований Степан Руданський, вела нас далеко вгору. І серед величавої природи гір та дерев ми побачили пам'ятник славетному поетові, що з постаменту задумливим поглядом оглядає місто.

У кінці нашої подорожі Валентина Адамівна ознайомила нас із місцевим дивом: біля музею Лесі Українки два дерева переплелися і вросли стовбурами. Шанувальники поетеси порівнюють ці дерева з Лесею та Сергієм Мержинським. Ця історія кохання вражає самопожертвою. Щирі почуття Лесі Українки не знайшли відгуку у серці Мержинського, для якого поетеса була лише вірним другом, проте саме

вона була з ним до останнього його подиху. І саме в Ялті парості дивної квітки кохання засіялися у серці Ломикаменя, Лесі Українки.

Нам дали змогу не просто побачити місце, де жила і творила велична поетеса, речі, котрі колись належали їй, а доторкнутися до історії, до тих таємниць доньки Прометея, що й досі приковує місто. Мені хочеться висловити вдячність та пошану всім, хто створює цей чудовий конкурс, що дає змогу розвиватися й зростати, віднайти, повірити в себе. Наснаги вам та процвітання! Тож «Змагайтесь за нове життя!»

Христина ЖДАН,
учениця 10 класу Сталінівської
ЗОШ І-ІІІ ступенів
Джанкойського району,
переможець IX Всеукраїнського
конкурсу учнівської та студентської
творчості «Змагайтесь за нове
життя!» в номінації «Твір»,
II місце в номінації «Декламація»

РУКОВОДЯЩАЯ РОЛЬ УКРАИНЦА В ВОССТАНИИ КАЗАХОВ В 1916 ГОДУ В АКМОЛИНСКОМ ПРИИШИМЬЕ

(Закінчення. Поч. у № 10)

Ввиду того, что произношение букв было схожим со славянским, Афанасий в течение 3-х часов овладевал арабским алфавитом, наделав много шума у местных казахов, за что его прозвали «зереком» (одаренным): арабский алфавит у мулл казахские дети изучали почти один год. Учеба продолжалась почти два года, за это время он прекрасно овладел казахским языком, усвоил местные обычаи и обряды. Стал в Акмолинском Приишимье известным и уважаемым молодым человеком, не совсем внешне похожим на другихnomadov.

Известно, что толерантное казахское общество на протяжении столетий органически вбирало в себя представителей иных рас, этносов и конфессий, не выказывая расизма, шовинизма и неприятия.

Позднее он покидает дом своего нового «отца» за его жестокость по отношению к своей жене, ученикам медресе, который в личности Афанасия увидел серьезного оппонента, не по годам смышеного, справедливого и уважаемого казахским населением.

С 1912 года у Латуты начинается вполне самостоятельная жизнь. Он открыл частную школу, где обучал казахских юношей не только арабской графике, но и давал им первые уроки русского языка.

Его авторитет с каждым днем возрастает. С разных концов степи к нему приезжали за советом, замечтую поддержку оказывали преданные и благодарные ему многочисленные ученики. На протяжении 1912-1920 гг. в его школе получили образование более 200 человек, многие выпускники становились видными государственными и общественными деятелями. Один из его учеников Тайбеков Елубай впоследствии стал первым секретарем Акмолинского обкома партии, затем – Председателем Совета Министров Казахской ССР. Многие из них были уважаемыми в обществе людьми: педагогами, судьями, крупными администрациями.

За «посеянное вечное» казахский народ платил ему той же монетой: всю оставшуюся жизнь он пользовался заслуженным авторитетом и уважением со стороны nomadov. Такое обстоятельство не могло не насторожить полицию. За ним началась слежка, настоящая охота, однако безуспешная. Судя по его воспоминаниям – «в период пребывания в среде казахского населения за мной беспрерывно охотилась царская полиция. Но доброе казахское население, спасая меня, направляло урядников и стражников на ложный путь».

Афанасий Латута был наделен высокой степенью справедливости, сочувственно относился к казахам и особенно к его беднейшей части.

Однажды в степном ауле бая Клышиба из рода курмантай он встретил семью старого Жоламана, которая происходила из бывших рабов («кулов»). Вследствие непримиримо тяжелого физического труда он, его дети и жена стали калеками. Жили очень бедно, но обладали удивительным гостеприимством и природной открытостью. Афанасия притягивало к ним. В их доме он был частым гостем. Долгими вечерами слушал рассказы степного рассказчика. Вот одна из таких историй. В период национально-освободительного движения под руководством «мятежного султана» и «бузатора киргизской степи» хана Кенесары (1802-1847 гг.) из Средней Азии в 1842 году возвращался небольшой вооруженный отряд из 40 человек во главе со своим вожаком Айбасом, груженый всякой добышей. На пути ему встретился другой такой же отряд и между ними произошло боевое столкновение. Ввиду равности сил, противники помирились, обменялись угощением и товарами. В отряде бы

шего противника оказались пленные женщины и дети. Айбасу понравился пятилетний мальчик, которого обменял на лошадь. Купленному мальчику дали имя Жоламан, что значит «благополучный путь».

В хозяйстве бая Айбаса, а позднее и у его сына мальчик пас тысячный табун лошадей. В возрасте 11 лет он женился на 18-летней рабыне Быльды, которая родила 4-х сыновей и 2-х дочерей. Именно этот Жоламан во второй раз усыновил Афанасия и отныне «нового казаха» Афанасия Латуту стали называть Жакыпом (Якубом) Жоламановым. С этого времени Афанасий стал носить фамилию бывшего раба Жоламана.

Однажды в урочище Жартас, где размещалась частная школа народного просветителя Жакыпа (Афанасия), его ученик Жаксылык Кунжанов пригласил его в гости. Там Афанасий встречается с батыром, народным героем Раҳымжаном Мадиной. После этого они стали часто встречаться, советоваться друг с другом, ему Афанасий рассказывал о тяжелом положении украинского населения. Жакып-Афанасий становится главным идеологом будущего акмолинского очага национально-освободительного восстания казахов.

25 июня 1916 года в Казахстане началось отчаянное сопротивление против набора местного населения на тыловые работы, что явилось началом мощного национально-освободительного движения против царского режима.

Обычно в исторической литературе пишут о двух крупных центрах восстания: Семиреченском и Тургайском, незаслуженно забывая о третьем, не менее мощном центре народного движения – Акмолинском. Его костяк составили казахи Коргалжинской степи, а во главе восстания стояли Раҳымжан Мадин и Жакып Жоламанов. К этому времени они уже стали близкими друзьями и духовными братьями.

В начале XX века нынешний Коргалжинский район, населенный казахами рода Тыналы, состоял из 5 административных волостей. Тыналины были объединены в 12 подродов, в начале восстания каждый из 12 родовых ответвлений выбирал своего вожака и отправлял к Р. Мадину в качестве своих представителей по 5-10 джигитов.

Среди восставших особую активность проявили казахи Текей Гомбәев, Жумаш Исаков, Бекмагамбет Асылтасов, Бейсембай Тыганаков, Мухамедий Мырзабедьев и другие. Численность восставших на территории Акмолинского уезда, Акмолинской области вскоре возросла до 5 тысяч, а в пик восстания – до 30 тысяч человек.

Вскоре повстанцы разгромили отряд пристава Иванюшкина, который был отправлен в Коргалжинские степи для выполнения царского указа и реквизиции лошадей. И здесь проявились уникальные качества народного вожака и любимца Жакыпа Жоламанова. Инициатором активных боевых действий выступил именно он – соруководитель восставших Жакып Жоламанов (Афанасий Латута). В этой операции Раҳымжан был ранен в ногу. Как вспоминает сам Жакып (Афанасий), «я наспех перевязал рану, а Раҳымжан скомандовал джигитам громить юрту с карателями». В результате захваченные лошади и имущество были возвращены прежним владельцам.

Штаб повстанцев начал усиливать свой лагерь: были мобилизованы все кузнецы для изготовления оружия, а в Акмолинск направлены разведчики, которые наблюдали за дальнейшими действиями карателей. В конце июля 1916 года из Омска прибыл военный губернатор Кошуро-Масальский. Он направил две роты пехоты и полторы сотни казаков, вооруженных пулеметами, в Коргалжинские степи. В отряде карателей находился

уездный начальник Веретенников и крестьянский начальник Надеждин.

В местности Кок-домбак состоялось заседание штаба повстанцев. Здесь же собирали 50 кузнецов, которые начали изготавливать холодное оружие и ремонтировали огнестрельные ружья. Ощущалась острая нехватка стали и железа. Из-за нехватки материалов повстанческим штабом было принято решение использовать все железное, даже железные колеса от байских фазтонов. Повстанцы были одержимы желанием победить. Особую активность проявил кузнец из рода Темеш Жакыжан Клышибаев. За короткое время ему удалось изготовить 250 алебард, 260 пик и 110 кинжалов.

После сражения было решено двинуться на Акмолинск, овладеть гарнизонной оружейкой и продолжить борьбу. Начались переговоры.

Со стороны руководства повстанцев в них приняли участие Жакып Жоламанов и Раҳымжан Мадин. Их ответ парламентерам был жестким. Как вспоминает Жакып, «с Мадиной мы зашли к приставу, который поздравил нас с миром, но мы вразили словами: какой может быть мир?! Нет, сказали мы, произвол царя и царских чиновников довел казахское население до крайнего отчаяния. Теперь население царскому указу подчиняться не будет, а кто попытается требовать людей, лошадей, грабить и издавать, тот будет так же наказан, как и пристав Иванюшкин. Казахские джигиты всеми средствами будут защищаться, но царскому указу подчиняться не станут». Летом 1916 года в местности Кызыл Сенгир произошло столкновение карателей во главе с Кошуро-Масальским и повстанцев, общая численность которых составила 5 тысяч человек. Повстанческая армия имела четкую структуру: был создан штаб, воины разбиты на десятки, полсотни, сотни во главе с командирами. Отход повстанческих отрядов прикрывал отряд мергенов. По настоению Жакыпа Жоламанова, имевшего опыт боевых действий в Украине, было создано 4 особых отряда с ружьями общей численностью до 700 стрелков.

В первом сражении с карателями был убит народный герой Бейсембай Тыганаков, 9 человек и 12 лошадей было тяжело ранено. Повстанцы во главе с Р. Мадиной и Ж. Жоламановым выбрали тактику изматывания сил противника ловким уходом от преследователей. Это было излюбленной тактикой кочевников.

Генерал Масальский, не достигнув своей цели и опасаясь попасть в плен к повстанцам, был вынужден уехать в Акмолинск, передав

командование уездному начальнику и войсковому старшине Березовскому.

Царский отряд продолжал преследовать повстанцев до местности Акмечеть, сжигая имущество казахов. Часть казахов Коргалжинской степи переселилась в Китай.

Плохо вооруженные и разрозненные отряды повстанцев были обречены на поражение. 25 октября 1916 года один из отрядов, находившихся в Кендирлинском лесу, был разбит казаками. Повстанцы потеряли только убитыми 42 человека. В ходе карательных акций гибли невинные жители аулов. У села Слащевка казачьими отрядами были убиты 63 человека, а в районе села Северное – более 50. 28 октября из пулеметов были расстреляны 40 восставших Карабутакской волости, а 29 октября при местности Кош – более 50. Таких случаев было много.

72 повстанца были захвачены в плен и содержались в Акмолинской тюрьме в качестве заложников. Осеню движение пошло на спад. Повстанцы пошли на соединение к Амангельды Иманову в Тургайские степи.

В конце 1919 года Жакып Жоламанов организовал большевистскую ячейку в Аккүш-Нуринской волости, а весной 1920 г. его избрали депутатом на I уездный съезд Советов от казахского населения края. В уездном комитете он состоял в так называемой тогда «Киргизской секции».

В феврале 1921 года на территории Акмолинского уезда с Ишимского района двинулись банды кулачков во главе с офицером царской армии, насчитывающие до 15 тысяч штыков. По пути они уничтожали партийных и советских активистов. Жакып принял деятельное участие в организации обороны мирного населения.

2 апреля 1923 года в урочище Жантеке из 11 обедневших жатаков Жакып организовывает одну из первых сельскохозяйственных артелей имени раба Жоламана, т. е. своего «отца». Инициатор создания артели был выбран его председателем. От местной казны в кредит получили 50 пудов семян пшеницы, одну конную сялку. По тем временам собрали хороший урожай – 48 пудов с одной десятины.

Умелый руководитель Жакып по своему распорядился 1440 пудами урожая пшеницы: 50 пудов сдали государству в качестве семенной ссуды, 100 – засыпали в семенной фонд, 60 – на фураж, 180 – на оплату тепла и долгов, 60 – отдали за приобретенные товары, 90 – продали государству, а остальные 720 – равномерно распределили по количеству колхозников.

В последующие годы хозяйство, руководимое Жакыпом Жоламановым, стало крепчать и укрепляться, а коллектив колхоза стал интернациональным. Сюда вошли 9 рус-

ских и 1 башкирское хозяйство. Авторитет Жакыпа еще больше вырос.

В 1924 году Жакып Жоламанов построил первую светскую казахскую школу. Из районного центра по его просьбе направили двух педагогов. При школе открывается первый детский кооператив «Жаскалам» («Молодое перо»).

Параллельно Жакып Жоламанов много работал над повышением своего образовательного уровня: в 1927 году закончил сельхозтехникум, а в 1939 – полеводческий факультет Омского сельхозинститута имени Кирова. Позднее работал на различных руководящих должностях. На последней из них – заведующим контрольно-семенной лабораторией он проработал до 1965 года, когда ему исполнилось 75 лет.

Таким образом, Жакып Жоламанов, этнический украинец Афанасий Латута, всю свою жизнь посвятил делу службы казахскому народу, был соруководителем Акмолинского центра восстания казахов 1916 года, уникальным народным просветителем и крупным организатором сельского хозяйства в Акмолинском Приишимье.

Местное казахское население уважало его и за прекрасное знание казахского языка, его истории, обычаяв и обрядов, а также казахских шежире и ислама. В Коргалжино он был первым, кто начал заниматься садоводством.

В знак глубокого уважения к нему его современники и потомки присвоили ему звание почетного гражданина Коргалжинского района. Когда-то в его честь местные казахи создали краеведческий музей. В праздники его приглашали в президиум собрания. Оставаясь верным своим принципам, сыновей назвал Бостандык (Свобода) и Тен-Дылан (Равенство).

Нет сомнения, что Жакып Жоламанов достоин, чтобы его именем была названа одна из центральных или новых улиц казахстанской столицы в знак истинной дружбы между украинским и казахским народами. В имя настоящего наших народов Жакып Жоламанов посвятил свою жизнь, приближая нынешнюю независимость и суверенитеты народов.

Память о Жакыпе Жоламанове – Афанасии Латуте навсегда останется в памяти сыновей и дочерей Великого «Дешт-и-Кыпчака» и служит подлинным примером интернационализма, мужества и отваги, а также преданности интересам казахского народа и его независимости.

Зиябек КАБУЛЬДИНОВ, директор Научно-исследовательского центра «Евразия» при ЕНУ им. Л. Н. Гумилева, научный секретарь Национального конгресса историков, доктор исторических наук, профессор

Петр ТОКАРЬ, кандидат социологических наук, профессор ЕНУ им. Л. Н. Гумилева, советник Посольства Украины в Республике Казахстан

Астана — сучасна столиця Казахстану

ВЕСНА З ІМ'ЯМ МАРТА

«Честіта!» — «Здрастуйте!» — зверталися в Кримському етнографічному музеї до всіх, хто в один із перших днів березня прийшов на болгарське свято зустрічі весни — «Баба Марта». З ним у болгар пов'язано багато легенд. Розповідається, наприклад, як у давні часи в одній сім'ї було одинадцять братів і одна сестра Марта (дітей стільки, як місяців у році). Якщо брати ображали сестру, вона сердилася і плакала. Тоді в природі дув холодний вітер, падав сніг чи дощ. Коли ж вони брали її в свої ігри та смішили, то погода покращувалася і світило сонце.

Ця легенда — про місяць березень, який у болгар має жіночу основу і такий же мінливий, як настrij жінки. Свято «Баба Марта» відзначається з 1 до 9 березня. До нього готується вся сім'я. Господиня з дітьми прибирає в будинку, господар — на подвір'ї. А потім усі, вітаючи одне одного з приходом весни, дарують на шастя, здоров'я і добробут «мартенічки» або «мартеніці» — амулети з переплетених червоних і білих вовняних ниток. Для болгар вони — не лише прикраси, а й, за повір'ям, змінюють здоров'я, дають додаткову енергію людині, є своєрідним захистом від нещасть і хвороб. Близький колір символізує добро і чоловічу основу, а червоний — жіночність та родючість.

У Криму болгари живуть з кінця XIX століття. Вони почали переїжджати сюди після того, як з березня 1878 року в результаті перемоги, здобутої Росією у війні з Османською імперією (1877-1878 рр.), був підписані Сан-Степанський договір, згідно з яким Болгарія визволилася від майже 500-річного турецького ярма. Оселялися в Старому Криму, селі Курське Білогірського району та інших. Всього на півострові нині налічується шістнадцять національних болгарських поселень, жителі яких зберігають свою мову, культуру, звичаї та традиції.

Передані ними в музею етнографічну експозицію національні костюми дорослих і дітей, предмети побуту, саморобні речі стали декорацією свята зустрічі весни по-болгарськи. Його ведучі — Ольга Гайворонська, завідувач науково-дослідного відділу музею, та Варвара Челіщева, член Сімферопольської громади Кримського республіканського товариства болгар ім. Паїса Хілендарського, відвели гостям — в основному студентам та учням роль не пасивних глядачів, а активних учасників усіх дійств сценарію. Вони дізналися історію баби Марти, пов'язані з нею легенди та звичаї, зокрема, вибору юнаком нареченої, заплітання дівчатами «мартенічок» у коси, зав'язування їх на плодові дереви для доброго вроха, на домашніх тварин.

На святу декламували вірш про весну і кохання, співали пісню «Горчиво вино» («Гірке вино»), навчалися виконувати найпростіші елементи болгарського народного танцю «Хоро» («Круг») — два кроки вперед, а третій — назад. Весело пройшли парні змагання в швидкості намотування ниток на дерев'яну основу, а на майстер-класі кожен міг власно ручно виготовити «мартенічку».

На закінчення свята всі учасники — активісти товариства і гости здійснили у внутрішньому дворі музею обряд «очищення вогнем» від усього, що заважає людям бути щасливими, жити радісно, в гармонії з собою та навколоїншім світом.

Валентина НАСТИНА

СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

Друге півріччя навчального року запам'ятається учням Нижньогірського навчально-виховного комплексу «Школа-ліцей» № 1 традиційними предметними тижнями. Кожен школяр може показати свої знання, взявши участь у брейн-рингах, вікторинах, конкурсах, проявити свої таланти в мистецтві пісні й танцю.

Нешодово пройшов перший предметний Тиждень з української мови та літератури. Із семикласниками була проведена інтелектуальна гра «Найрозумніший». Восьмикласники з учителем Н. В. Веленською вели мову про кобзарів, людей, які пронесли українську історію та літературу через віки до наших днів. Під час усного журналу учні слухали пісні під акомпанемент кобзи. Конкурс знавців українських страв та одягу провела вчитель Т. В. Заборова з шестикласниками. А команди «Козаки» (5-А), «Соняшники» (5-Б) та «Пізнайки» (5-В) змагались у мовно-літературній гра «Буду я навчався мови золотої», яку організувала вчитель Н. С. Русаліна. Переможці всіх класів були нагороджені солодкими призама та дипломами.

Апофеозом тижня стало свято української пісні, до якого готувались вчителі та учні 9-11 класів. Школярі проявили свої таланти в мистецтві вокалу, хореографії, інсценування. Кожен клас підбирав собі пісню сам, яка була їм більше до вподоби. В актовій залі зібралися учасники свя-

та й гості. Розпочали концертне шоу дует учителів (Н. Г. Вороніна та Н. С. Русаліна) піснею «Зелене жито, зелене», адже в українського народу прийнято: коли приходять гости — зустрічати їх, радо вітаючи. Юні артисти з 9-А класу показали обряд прощання нареченої зі своїми рідними, яким вона дякує за своє довесільне життя («Дякуй тобі, мамо...»).

Зворушливо прозвучала «Пісня про рушник» у виконанні групи випускників 11-В класу. Більшості учнів подобається родинно-побутові пісні, в яких відтворено всі важливі прояви сімейного життя: щасливе й нещасливе подружжя, вірність і зрада, стосунки між членами родини. Оригінально, під бурхливі оплески глядачів виступали учні 11-А та 10-Б класів, виконуючи жартівливі пісні «Несе Гала воду», «А мій мільй вареничків хоче».

Мотиви смутку звучали в піснях «Палала» (10-А), «Зозуля» (11-Б), «Річка» (9-Б), «Місяць на небі» (Ярослава Павліва, 11-А).

Свої почуття до України виявили учні 9-В класу в пісні «Як у нас на Україні». Разом з ними співали всі присутні. А фінальна пісня «Калина» у виконанні 10-В класу об'єднала всіх слухачів як одну сім'ю, як одну родину. Ведучі пісенного шоу Радміла Авдеєва та Михайло Порохович завершили програму словами:

*Старайтеся завжди жити лиши так,
Щоб потім про вас
нам'ятали.
Про ваше прекрасне
і чесне життя*

Народні пісні розказали.

Н. Г. ВОРОНІНА,
завідувач кафедри вчителів-
філологів Нижньогірського
НВК «Школа-ліцей» № 1

УКРАЇНСЬКА АРМІЯ — НАЙГАРНІША У СВІТІ!

Про те, що прекрасній половині до вподоби чорні берети, свідчить хоча б факт, що жінки розібрали всі вакантні посади в окремому батальйоні морської піхоти ВМС України. З романтикою морських піхотинців пов'язали своє життя 27 жінок-військовослужбовців, ще

5 представниць прекрасної статі — працівники ЗС України. Дівчата у військовій формі обіймають посади начальника інформаційно-аналітичної групи штабу, санінструкторів рот, телефоністів, радіотелеграфістів, бухгалтерів, начальників логістичних об'єктів та ін. Серед них —

один офіцер, решта — старшини, сержанти та матроси.

Нарівні з чоловіками жінки долучаються до проведення міжнародних миротворчих навчань «Сі Бриз», «Фарватер миру», беруть участь у морських десантах. Серед них — прaporщиця Наталія Мишковська та старший сержант Юлія Мединська. До речі, за спину останньої — 45 стрибків з парашутом, участь у міжнародних навчаннях Ротаційних сил Чорноморського регіону в Болгарії та інших.

У морській піхоті служать й інші дівчата, які не уявляють свого життя без неба. Це — укладальник парашутів старший матрос Лілія Левченко, яка здійснила 56 стрибків, радіотелефоніст розвідзводу матрос Юлія Єсіна, нарахунку якої 8 стрибків.

За словами командира батальйону морської піхоти підполковника Дмитра Делятицького, всі жінки, які служать у морській піхоті, — справжній бойові подруги.

— Головна риса морської піхотинця — витривалість. Вони старанно виконують свої обов'язки, професійні, сумлінні, надійні. І

чарівні — чого не приховає навіть військова форма. Залишається та-кими завжди!

Руслан СЕМЕНЮК
ДОВІДКОВО. Сьогодні у Зброй-них Силах України проходять службу та працюють понад 47 тисяч жінок, серед яких майже третина — це жінки-військовослужбовці.

Більше 1600 з них — офіцери, понад 4700 — сержанти, 9770 — солдати військової служби за контрактом.

370 дівчат навчаються у вищих

військових навчальних закладах. Зокрема, у Харківському універси-теті Повітряних Сил імені Івана Кожедуба навчається понад 80 жінок-курсантів.

Поруч із чоловіками служать і понад 30 тисяч жінок-працівників ЗС України та держслужбовців.

За більш як 20 років миротворчої діяльності України у складі національних контингентів пройшли

службу близько 30 українських військовослужбовців-жінок.